

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Yrittäjyys

2015

Lauri Mäntylä

YRITYSKYLÄ-PROJEKTI

– alakoulun kuudesluokkalaisten näkemyksiä yrittäjyyskasvatuksesta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Lauri Mäntylä

YRITYSKYLÄ-PROJEKTI

– alakoulun kuudesluokkalaisten näkemyksiä yrittäjyyskasvatuksesta

Tämä tutkimus käsittelee yrittäjyyskasvatuksen soveltuvuutta suomalaisen peruskoulun alakouluun. Tutkimus perustuu 6.-luokkalaisten oppilaiden näkemyksiin yrittäjyyskasvatuksesta Yrityskylä-oppimisympäristössä sekä tavallisessa luokkahuoneopetuksessa. Tavoitteena on antaa suuntaviivoja siitä, onko alakouluikäisille lapsille mielekäästä opettaa aikuisten työelämään liittyviä ilmiöitä ja miten lapset niihin suhtautuvat.

Tutkimus perustuu laadulliseen tutkimustraditioon. Tutkimuksessa haastateltiin viittäkymmentä lukuvuonna 2013–2014 peruskoulun kuudetta luokkaa käynyttä Paimiolaista oppilasta. Haastattelut tehtiin puolistrukturoituina lomakehaastatteluina. Haastattelut teemoitettiin kahden yläteeman ympärille: miten oppilaat suhtautuvat yrittäjyyskasvatukseen alakoulussa ja mitä mieltä he olivat Yrityskylä-oppimisympäristöstä.

Tutkimus antaa selkeitä viitteitä siitä, että 6.-luokkalaiset oppilaat pitävät yrittäjyyskasvatusta alakouluun hyvin soveltuvana ja mielekkäänä oppiaiheena. Yrittäjyyskasvatusta pidettiin aluksi vieraana ja vaikeana aiheena lähestyä, mutta toiminnallisen oppimisympäristön ja –tradition kautta erittäin mielenkiintoisena ja motivoivana oppisisältönä koulun arjessa.

Oppilaat mielsivät oppineensa Yrityskylä-projektin aikana eniten yhteistyötaitoja, vastuuta ja rahankäyttöä. Tärkeimpinä Yrityskylän oppisisällöistä pidettiin työn hakemisen taitoa sekä talouslaskentaa. Vähiten merkittävänä taitoina työelämän kannalta pidettiin mainontaa ja erilaisten yhteisöjen merkitystä yksittäiselle työntekijälle.

Asiasanat: yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, Yrityskylä, toiminnallinen oppimisympäristö, tutkiva oppiminen

Lauri Mäntylä

PROJECT "YRITYSKYLÄ"

- opinions of sixth graders in the comprehensive school on entrepreneurial education

This study aims to investigate the feasibility of the entrepreneurship education in the first six year levels of the comprehensive school in Finland. The study is based on the opinions of students in the sixth grade about the entrepreneurship education in "Yrityskylä" learning environment and in a normal glass room environment. The purpose of this study is to find out whether it is meaningful to teach phenomena more common to working life of adults, and what children think of these.

This study is based on the qualitative research tradition. Fifty (50) sixth graders were interviewed in years 2013 and 2014 in Paimio. Interviews were done with semi-structured interview forms. They had two main themes: what students think of the entrepreneurship education given in the first six year levels of the comprehensive school, and what is their opinion about "Yrityskylä" learning environment.

There are clear indications that sixth graders believe the entrepreneurship education given in the comprehensive school is a very appropriate and meaningful subject. At the beginning it was considered as a strange and difficult subject to approach, but with the help a functional learning environment and learning tradition in the end it was considered as an interesting and motivational subject.

Students felt that during the "Yrityskylä" project they had learned most about cooperation skills, responsibility and about the use of money. The most important items in the educational content of the "Yrityskylä" learning environment were considered to be the skills needed in applying a job and the economic calculation. The least important items were considered to be the advertising skills and the importance of different communities for a worker.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurship education, Yrityskylä, functional learning environment, explorative learning

Sisältö

1 JOHDANTO.....	6
2 YRITTÄJYYSKASVATUS	8
2.1 YRITTÄJYYSKASVATUS SUOMESSA	10
2.2 YRITTÄJYYSKASVATUS PERUSKOULUN OPETUSSUUNNITELMISSA	13
2.3 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN HAASTEET	15
3 OPPIMINEN TOIMINNALLISESSA OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ	18
3.1 TUTKIVA OPPIMINEN	19
3.2 TOIMINNALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ	22
3.3 OPETTAJAN MUUTTUNUT ROOLI	24
4 TUTKIMUSONGELMAT	30
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	31
5.1 TUTKIMUSAINEISTO JA –MENETELMÄT	31
5.2 AINEISTON ANALYYSI.....	32
5.3 LUOTETTAVUUS.....	33
6 YRITYSKYLÄ – TOIMINNALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ.....	35
6.1 MIKÄ ON YRITYSKYLÄ?	37
6.2 OPPILAAT INNOSTUIVAT YRITYSKYLÄSTÄ	39
6.3 YRITYSKYLÄSSÄ OPITTIIN YHTEISTYÖTAITOJA, VASTUUTA JA RAHANKÄYTTÖÄ	41
7 YRITTÄJYYSKASVATUKSELLE ON TILAUSTA ALAKOULUISSA.....	44
7.1 OPPILAIDEN MIELESTÄ YRITTÄJYYSKASVATUS KUULUU ALAKOULUUN	45
7.2 TYÖNHAUN OSAAMINEN NOUSI TÄRKEIMMÄKSI TAIDOKSI.....	47
8 POHDINTA	50
LÄHTEET	53
LIITTEET	58
<i>Liite 1: Haastattelulomake</i>	<i>58</i>

"Yrittäjämäisen oppimisen kehittyminen ja kehittäminen vaativat eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Yrittäjyyskasvattajien ja -kouluttajien sekä yrittäjien välille tulisi luoda verkostoyhteistyötä vahvistavia oppimisympäristöjä." (Opetusministeriö 2009)

1 JOHDANTO

Suomi tarvitsee kipeästi työllistäviä kasvuyrityksiä. Tarvitsemme työyhteisöjä, joiden työntekijät ovat aloitekykyisiä, oppivia, ideoivia ja oman osaamisensa hyödyntäviä asiantuntijoita, jotka sitoutuvat työhönsä omistajayrittäjien sitkeydellä. Työyhteisöissä piilevät innovaatiot ja muut voimavarat on saatava tuottavaan käyttöön. (Kansikas 2007, 9–12.)

Perusolettamukseltaan yrittäjyys on säilynyt samanlaisena vuosisadasta toiseen - uutta aikaansaava yksilö pystyy vapaassa toimintaympäristössä yhdistämään tekijöitä ja havainnoimaan ympäristöään uudella tavalla. Havainnoistaan hän saa aikaan jotain sellaista, joka koetaan hyödylliseksi, tarpeelliseksi tai haluttavaksi. (Römer-Paakkanen 2006, 189–191.) Vahtera (2011) on pohtinut, millainen ihminen soveltuu yrittäjäksi. Hänen mukaansa kysymykseen on mahdotonta löytää kattavaa vastausta, mutta menestyville yrittäjille tunnusomaisia piirteitä ovat muun muassa oma-aloitteisuus, vastuullisuus, luovuus, sosiaalisuus, rohkeus ja rehellisyys. (Vahtera 2011, 22–26.) Samoilla linjoilla ovat myös Kyrö & Ripatti (2006) todetessaan, että hyvä yrittäjä löytää ympäristöstään jatkuvasti mahdollisuuksia, soveltaa sisäistämäänsä uutta tietoa sekä ottaa vastuun toimistaan ja elämäänsä liittyvistä riskeistä. Menestyvä yrittäjä havainnoi ympäröivää yhteiskuntaa ja löytää siitä mahdollisuutensa. (Kyrö & Ripatti 2006, 16–19.)

Puhuttaessa yrittäjyyskasvatuksesta tulee ottaa huomioon, että termiä voidaan käyttää kahdessa eri merkityksessä. Useasti termiä käytetään tavallisesta kasvatustyöstä, jossa kehitetään oppijan taloudellista aktiivisuutta. Käytännön opetus- ja ohjaustyön lisäksi yrittäjyyskasvatus voidaan mieltää kasvatustiedon kokonaisuudeksi, joka sisältää yrittäjyyden elementtejä. Yrittäjyyskasvatus ilmiönä on siis monitieteinen, eikä sitä ole tutkittu läheskään niin laajalti, kuin sen sosiaalinen ja taloudellinen merkitys voisi olettaa. (Ikonen 2006, 133–135; Römer-Paakkanen 2006, 189–191.)

Yrityskylä on peruskoulun 6.-luokille suunnattu Taloudellisen tiedotustoimiston TAT:in hallinnoima yrittäjyyden, yhteiskunnan ja työelämän oppimiskokonaisuus. Yrityskylä-oppimisympäristö on lavasteista rakennettu pienoiskaupunki, jossa jokainen luokan oppilas työskentelee päivän ajan valitsemassaan ammatissaan, sekä toimii kuluttajana ja kansalaisena osana yhteiskuntaa. Yrityskylässä sekä oppilaat että opettajat tutustuvat oman talousalueensa toimintaan ja aitoihin taloudellisiin toimijoihin. Kaikki Suomen Yrityskylät toteutetaan alueen julkisten toimijoiden ja paikallisyritysten kanssa. (Yrityskylän kotisivut)

Ongelmalähtöinen oppiminen voidaan nähdä yläkäsitteenä lähestymistavoille, joissa oppimiskokonaisuuksien pääperiaatteena on teorian ja käytännön integrointi sekä työelämästä nousevien tilanteiden käyttäminen opetuksen lähtökohtana. Tavoitteena on tukea ammatillisen kompetenssin kehittymistä ja työelämävalmiuksien luomista eikä pelkästään ammatillisen tietopohjan kehittämistä. Sitä voidaan pitää myös opetuksen suunnittelumenetelmänä, jossa opiskelijat tuodaan kasvokkain oppimiselle virikkeitä tarjoavien käytännön ongelmien kanssa. (Rasinkangas 2004, 40–42.)

2 YRITTÄJYYSKASVATUS

Yrittäjyyskasvatus on yksi kansalaiskasvatuksen ilmenemismuoto. Muita kansalaiskasvatuksen osa-alueita ovat muun muassa mediakasvatus, terveystieteiden kasvatus ja demokratiakasvatus. Kansalaiskasvatus voitaisiin yleistää sellaiseksi kasvatustyöksi, joka pyrkii vahvistamaan kansalaisten henkilökohtaista elämänhallintaa. Samalla näiden eri osa-alueiden hallinta ja ymmärrys tukevat toisiaan. (Ikonen 2006, 103–106.) Yrittäjyyskasvatuksella voidaan pyrkiä tukemaan yrittäjyyttä joko kapeasti tai laajasti suhteessa yrittäjyyden eri muotoihin. Yrittäjämäinen oppiminen liittyy mahdollisuuksien tunnistamiseen ja niiden hyödyntämiseen ja toimintaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mitä kautta yrittäjämäistä toimintaa opitaan. (Heinonen, Hytti & Tiikkala 2011, 11–13.)

Yrittäjyyskasvatuskäsitteen tarkasteleminen ja tarkentaminen ovat erityisen tärkeitä toimia juuri tällä hetkellä, koska kansainvälisesti tarkastellen yrittäjyyskasvatuksen käsite on sulautunut tahoillaan kansallisiin koulutusjärjestelmiin ja pirstaloitunut toisistaan poikkeaviksi tulkinnoiksi. Vaikka yrittäjyyskasvatuksen käsite onkin laajassa katsannossa hajanainen, se haastaa opettajat ja asiantuntijat määrittämään omaa suhdettaan siihen. On lohdullista havaita, että käsitteen määrittämisestä löytyy paljon myös yhtenäisiä piirteitä. Yhteisesti hyväksytyt piirteet liittyvät innovatiivisuuteen, uuden toiminnan aikaansaamiseen sekä riskin kantamiseen. (Kyrö & Ripatti 2006, 16–19.)

Yrittäjyyskasvatuksen käsitteen määrittäminen hankaloittaa kaksi määrittelyperustetta. Toisaalta sitä pyritään määrittelemään yrittäjyyden kautta, toisaalta kasvatuksen käsitteiden erilaisin tulkinnoin. Tämän vuoksi on oleellista huomioida, millaisessa kontekstissa ilmiötä tarkastellaan ja kuka toimii ilmiön määrittelijänä. Pelkästään kasvatustieteen näkökulmasta ilmiötä tarkastellessa yrittäjyyskasvatustutkimuksen keskiössä ovat yksilöllisen ja kollektiivisen yrittäjämäisen toiminnan dynamiikka ja niiden kautta syntyvä vuorovaikutus.

Kyseessä on päättymätön prosessi, jossa kyseisen kasvatustilanteen tilannetekijät määrittävät, miten eri yrittäjyyden muodot kytkeytyvät oppimisen prosessiin. (Kyrö & Ripatti 2006, 16–19.)

Koulua on vahvistettava ja kehitettävä lasten ja nuorten elinympäristönä. Koulun toiminta ja oppiminen on organisoitava niin, että se tukee oppilaiden elämänhallinnan kehittymistä. Hyvät elämänhallintataidot ehkäisevät myöhemmässä elämänvaiheessa myös sosiaalista ja koulutuksellista syrjäytymistä. Perusopetukseen sisällytetty yrittäjyyskasvatus oikein ymmärrettynä ja toteutettuna kehittää opetusta, oppimista ja yksilön kehitystä juuri tähän suuntaan. Yritteliäisyyteen, luovuuteen ja innovatiivisuuteen oppimisesta on hyötyä sekä toisen palveluksessa työskentelevälle että oman yrityksen perustajalle. Monipuolinen ja innostava yrittäjyyskasvatus auttaa lapsia ja nuoria kasvamaan henkisesti yrittäjyyteen, oppimaan itsenäisiksi ja menestymään elämässä. (Kansikas 2007, 15–19; Lehtonen & Lehtonen 2011, 206–208; Lehtonen & Vertanen 2006, 174.)

Ristimäki (2004) jakaa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet kolmeen osaan: lisätä oppilaiden tietämystä yrittäjyydestä, edistää oppilaiden yrittäjämäistä toimintaa ja tuoda yrittäjyys esiin yhtenä tulevaisuuden ammatinvalinnallisena vaihtoehtona. Viimeksi mainittuun liittyy usein sellainen väärinkäsitys, että yrittäjyyskasvatuksen kautta toivotaan vaikutettavan yritysten määrälliseen kehitykseen tulevaisuudessa. Opettajan ja oppilaan välisessä opetustilanteessa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena ei kuitenkaan voi olla yritysten lukumäärään liittyviä tavoitteita. Täten yrittäjyyskasvatuksen keskeiseksi tavoitteeksi nousee toiminta, jonka avulla se pyrkii antamaan nuorille mahdollisimman todellisen kuvan yrittäjyydestä – yrittäjyys on yksi tavallisen työnteon muoto. Tällaisen toiminnan avulla pyritään vähentämään ennakkoluuloja, joiden mukaan yrittäjyyteen sisältyy jotain ylitsepääsemätöntä mystiikkaa. Onnistuneen yrittäjyyskasvatuksen kautta epäluulot ja epätietoisuus hälvenevät ja kynnykset madaltuvat. (Ristimäki 2004, 25–27.)

2.1 Yrittäjyyskasvatus Suomessa

2000-luvun alun yrittäjyyden opetusta koskevat kansainväliset raportit osoittavat oppisisältöjen määrien kasvaneen, mutta myös suuntautumiseroja Euroopan ja Pohjois-Amerikan välillä. Esimerkiksi Kanadassa oppisisällöt on kohdennettu koulutuspolitiisesti eri tavalla kuin Euroopassa. Kanada kohdentaa yrittäjyysopintoja ensikädessä pienyritysten käynnistämistä suunnitteleville aikuisopiskelijoille sekä osana johtamisen tutkintoa suorittaville korkeakouluopiskelijoille. Euroopassa yrittäjyyskasvatuksen painopistettä on pyritty tarjoamaan jo yritystä perustaville yrittäjille, mutta myös nuorille koululaisille, mihin koko koulujärjestelmän läpäisevä yrittäjyyskasvatus eritoten tähtää. Johtaako tämä havaittavissa oleva kehitys erojen syventymiseen vai yhdentymiseen maanosien välissä on asia, johon saamme vastauksen vasta tulevaisuuden myötä. (Kyrö & Ripatti 2006, 14–16.)

Suomalaisen yrittäjyyskasvatuksen kannalta merkittävimmissä asemassa on Euroopan unioni yhdessä Suomen valtiovallan kanssa. Niiden yhteinen tavoite on aikaansaada tarkoituksenmukaista yrittäjyyttä Euroopan talousalueelle nyt ja tulevaisuudessa. Euroopan unionin strategia korostaa yrittäjämäisen ajattelutavan ja kulttuurin kehittämistä ja juurruttamista kaikille koululaisille ja opiskelijoille siten, että yrittäjyys nähtäisiin entistä useammin yhtenä mahdollisena tulevaisuuden uravaihtoehtona. Tämä on selkeästi määritelty suomalaisissa opetussuunnitelmissa – vain tavoitteissa ja painopistealueissa on eroja. Erityisesti Suomessa on panostettu yrittäjyyskasvatukseen ja sen liittämiseen kaikille koulutusasteille. (Kyrö & Ripatti 2006, 19–20; Pihkala, Ruskovaara, Seikkula-Leino & Pihkala 2011, 26–27.)

Suomessa on 2000-luvulla sijoitettu merkittävästi yrittäjyyden edistämiseen. Valtaosa suomalaisesta yrittäjyyskasvatuksesta on toteutettu hanke- ja projektivetoisesti. Pelkästään Etelä-Suomen lääninhallituksen osarahoittamien EU-projektien kokonaiskustannukset nousivat vuosina 2000-2004 yhteensä reiluun 22 miljoonaan euroon. Rahasummalla toteutettiin lukuisia yrittäjyyskasvatushankkeita

sekä yrittäjäksi valmentautumiseen liittyviä hankkeita siten, että julkiselta sektorilta saadun tukirahan osuus oli yli 60%, eli noin 13,5 miljoonaa euroa. Tämä investointi maksaa itseään takaisin vielä pitkään, sillä näiden hankkeiden avulla tuotettiin paljon käyttökelpoista oppimateriaalia, laadukkaita koulutusohjelmia, eri tasoisia verkkokursseja sekä uudenlaisia suunnitte-, yhteistyö-, mentorointimalleja niin oppilaitoksille kuin yrityksillekin. (Pihkala ym. 2011, 20–21.)

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja strategiat eivät välity suoraan EU:lta luokkaopetukseen, vaan yrityskasvatuksen toteutuminen oppilaitoksissa rakentuu erilaisten toimijoiden portaittaisesta yhteistyöstä. Tämän hallintorakenteen eri toimijoiden sekä niiden välisten toimintojen sujuva yhteistyö on järjestelmän toiminnan kannalta ensiarvoisen tärkeää. Kuvio 1 selventää yrittäjyyskasvatuksen hallintorakennetta monikerroksisena poliittisena kokonaisuutena. (Pihkala ym. 2011, 30–32.)

Kuvio 1 Yrittäjyyskasvatus monikerroksisena ilmiönä (Pihkala ym. 2011, 30–32.)

- 1) Ylimmällä yrittäjyyskasvatusjärjestelmän tasolla ovat kansainvälisiä ohjeita, tavoitteita ja linjauksia esittävät organisaatiot kuten EU, OECD ja Unesco. Ne mukauttavat tahoiltaan kansallista yrittäjyyskasvatuksen ohjausta, mutta pyrkivät myös kokoamaan tietoa eri maiden yrittäjyyskasvatukseen liittyvistä tavoista ja suoriutumisesta.
- 2) Kansallisia yrittäjyyskasvatusjärjestelmän toimijoita Suomessa ovat muun muassa työ- ja elinkeinoministeriö, opetusministeriö, opetushallitus sekä valtioneuvosto. Näiden toimijoiden tavoitteena on yhdessä ja erikseen omien yhteistyökumppaneidensa avulla määritellä ohjelmia, tavoitteita ja strategioita kotimaisen yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi.
- 3) Läänien ja maakuntien yrityskasvatuksellinen ohjaus on suurelta osin hajanaista ja puutteellista. Yksittäisillä alueilla maakuntasuunnitelmat antavat suuntaviivoja yrittäjyyden edistämiseksi alueillaan sekä paikallinen lääninhallinto tukee yrittäjyyskasvatukseen liittyvien hankkeiden rahoittamista. Linjauksissa ja käytänteissä on kuitenkin suuria alueellisia eroja. Alueellisella tasolla tulisi tulevaisuudessa panostaa entistä vahvemmin myös opettajankoulutukseen liittyvään yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita palvelevaan ohjaukseen.
- 4-5) Koulujen ja opettajien mahdollisuudet toteuttaa uusia vaikuttavia yrittäjyyskasvatustoimintoja riippuu pitkälti kuntien budjettiohjauksesta. Jos yrittäjyyskasvatukseen ei löydy resursseja, yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen on koulujen sisäisen resursoinnin ja opettajien aktiivisuuden varassa. Kunnallisen resursoinnin puuttuessa yrittäjyyskasvatusta saatetaan kuitenkin pystyä toteuttamaan yksittäisten, erikseen rahoitettujen hankkeiden kautta – kuten Yrityskylä-projekti. (Pihkala ym. 2011, 30–32.)

Suomalaisen yrittäjyyskasvatuksen toistaiseksi varsin nuorta historiaa voidaan arvostella siitä, että toiminnassa ollaan ehkä kuitenkin sorruttu korostamaan liikaa yksilön oman yritteliäisyyden tärkeyttä. Samalla ollaan – joskaan ei tarkoituksella – asetuttu vastatusten yhteisöllisyyteen nojautuvan yrittäjyyskasvatusajattelun kanssa. Kyseinen vastakkainasettelu ei palvele yrittäjyyskasvatuksen kehittymistä, sillä nykymaailmassa toimivaa hyvinvointivaltiota ei voi edes kuvitella ilman yhteistyöhön perustuvaa yritystoimintaa. Tästä huolimatta kansalaisten

yhteisvastuullisuutta korostavassa järjestelmässä yritystoiminnan odotetaan edistävän niin yksilön kuin yhteisönkin yhteistä hyvää. Tämä tarkoittaa sitä, että yrittäjyyskasvatusta kehittäessä täytyy tarkastella ja huomioida myös yrittämiseen liittyviä yhteiskunnallisia velvoitteita. (Ikonen 2006, 111–114.)

2.2 Yrittäjyyskasvatus peruskoulun opetussuunnitelmissa

Suomessa yrittäjyyden aihepiiri kirjattiin opetussuunnitelmiin yleissivistävän koulutuksen osalta 1990-luvun puolivälissä, ammattikouluissa jo aiemmin. Vuosituhannen jälkeen vahvistetuissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa yrittäjyyskasvatus on pienin askelin vahvistanut asemaansa. Tästä johtuen oppilaitosten ja opettajien on täytynyt huomioida yrittäjyys omassa toiminnassaan entistä perusteellisemmin, koska opetussuunnitelma on tärkein opetusta ohjaava toimintasuunnitelma. (Ikonen 2006, 11–13; Luukkainen ja Wuorinen 2002, 161–163.)

Yrittäjyyden edistäminen sekä yrittäjyyskasvatus ovat siis erittäin ajankohtaisia teemoja haastavia taloudellisia aikoja elävässä Suomessa. Yrittäjyyskasvatuksen nouseminen juuri 1990-luvulla koulun aihealueeksi ei liene sattumaa. Osittain sen nostaminen aina valtakunnalliselle opetussuunnitelmatasolle asti saattaa olla seurausta 1990-luvun alun taloudellisesta taantumasta. (Ristimäki 2004, 47; Römer-Paakkanen 2006, 187–189.) Yrittäjyyskasvatuksen merkittävyys ja yrittäjyyden edistämisen tärkeys mainitaan vuoden 2007 hallitusohjelmassa sekä opetusministeriön Koulutus ja tutkimus 2007–2012 -kehittämissuunnitelmassa. Yrittäjyyskasvatuksen pitäisi näkyä Suomessa perusasteen ja lukion päivittäisessä arjessa niiden toimintaa normittavien opetussuunnitelmien mukaisesti. (Pihkala ym. 2011, 20–21.)

Valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta kuntien on laadittava omat kuntakohtaiset opetussuunnitelmat. Opetussuunnitelman perusteisiin ja

kunnan opetussuunnitelmaan nojaten koulut tekevät koulukohtaiset opetussuunnitelmat. Kuntien ja koulujen on mahdollista kehittää omaleimaisuutta ja profiloitua opetussuunnitelman kautta. (Lehtonen & Vertanen 2006, 175.)

Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa on useissa kohdin esityksiä, jotka liittyvät sisällöllisesti yrittäjyyskasvatuksen eri osa-alueisiin (Lehtonen & Vertanen 2006, 175). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 (POPS 2014, 22–23.) määrittelee yleisesti yrittäjyyden osaksi perusopetusta seuraavalla tavalla:

”Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta hahmottamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista ja kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia sekä luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille. Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan.” (POPS 2014, 22–23.)

Tämän lisäksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 (POPS 2014, 22–23.) yksilöi opetuksen keskeiset sisällöt ja tavoitteet seuraavasti:

KESKEISET SISÄLLÖT

- antaa perustietoja yrittäjyydestä ammattina sekä työelämään tutustuminen
- antaa perustietoja kouluyhteisön, julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja järjestöjen toiminnasta sekä työnjaosta
- tarjota erilaisia osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja kansalaisyhteiskunnassa
- osoittaa demokratian merkitys yhteisössä ja yhteiskunnassa

TAVOITTEET

- oppilas oppii osallistumaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja ottamaan vastuuta yhteisten asioiden hoidosta omassa kouluyhteisössä ja paikallisyhteisössä
- oppilas oppii ymmärtämään kouluyhteisön, julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja järjestöjen merkitystä, toimintaa ja tarpeita yhteiskunnan toimivuuden näkökulmasta

- oppilas oppii kohtaamaan ja käsittelemään muutoksia, epävarmuutta ja ristiriitoja sekä toimimaan yritteliäästi ja aloitteellisesti
- oppilas oppii toimimaan innovatiivisesti ja pitkäjänteisesti päämäärän saavuttamiseksi sekä arvioimaan omaa toimintaansa ja sen vaikutuksia
- oppilas oppii muodostamaan oman kriittisen mielipiteen erilaista asiantuntijuutta hyödyntäen
- oppilas oppii tuntemaan työelämää ja yritystoimintaa sekä ymmärtämään näiden merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle. (POPS 2014, 22–23.)

Nykykehitys osoittaa, että yrittäjyyskasvatuksen laajempi käsite on alkanut sulautua opetussuunnitelmiin sekä muodostaa yhteistä käsitteistöä. Tästä on kuitenkin vielä matkaa koko valtakunnan kattavaan yhtenäiseen käsitteenmuodostukseen ja yrittäjämäiseen pedagogiikkaan. (Kyrö & Ripatti 2006, 14–16.)

2.3 Yrittäjyyskasvatuksen haasteet

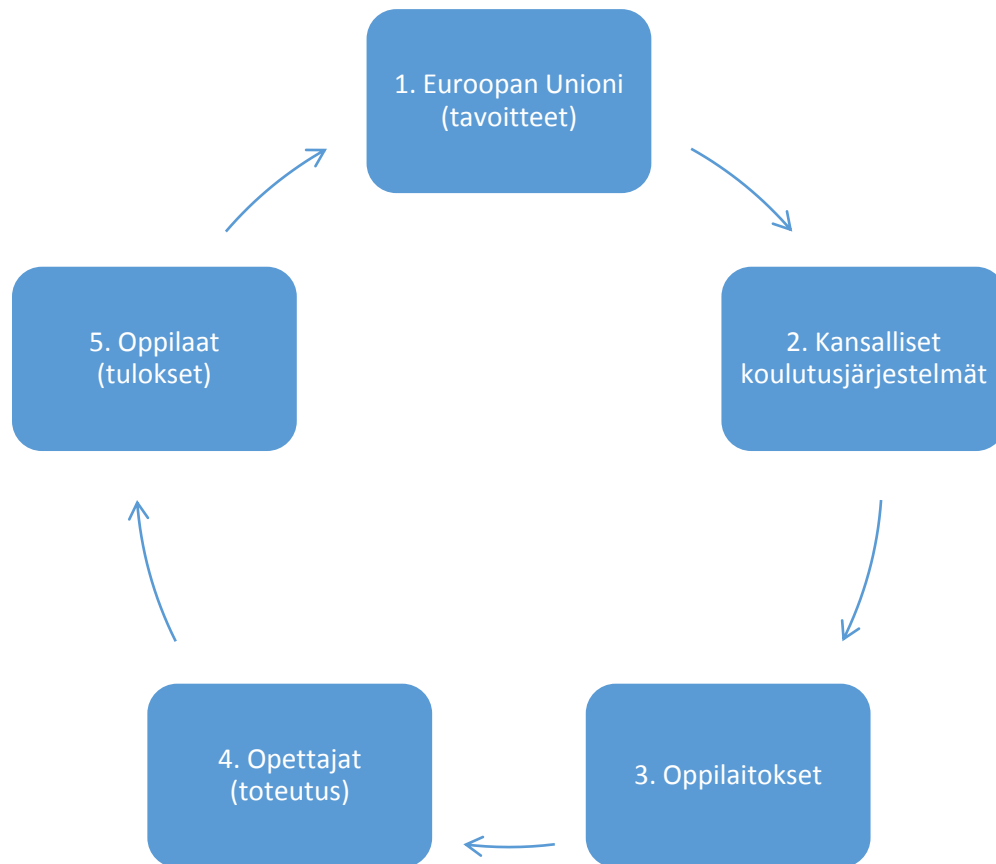
Koulukulttuurin muutos on hidasta. Syynä tähän voidaan pitää kouluorganisaation pitkää kulttuurillista perinnettä, joka vastustaa tehokkaasti muutosta. Perinteistä luokkahuoneopetusta on kritisoitu erityisesti siitä, että siinä on keskitytty pääasiassa muodollisen tiedon eli niin sanotun kirjatiedon opettamiseen. Käsitteet ovat välineitä, joiden merkitys voidaan muiden työvälineiden tavoin ymmärtää vain niiden käytön kautta. Perinteinen kouluoppiminen on tuottanut liikaa niin sanottua liikkumatonta eli elotonta tietoa, jota ei pystytä käyttämään todellisen elämän ongelmien ratkaisussa. Muutosvastaisen koulukulttuurin lisäksi kuntatalouden heikkeneminen on johtanut kouluopetuksen resurssien pienenemiseen, mikä on vähentänyt kuntakohtaisiin muutoshankkeisiin kohdistuvaa rahoitusta. Tilalle ovat tulleet valtion tai EU:n rahoittamat kehittämishankkeet, joiden merkitys tämän päivän koulukulttuurin muuttumiselle on ilmeinen. (Lehtonen & Lehtonen 2011, 199–120; Manninen, Burman, Koivunen, Kuittinen, Luukannel, Passi & Särkkä 2007, 51–54.)

Yrittäjyyskasvatus on esiintynyt perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa jo yli 15 vuotta, mutta edelleen kansallisesti nähdään, että opettajilla on ollut vaikeuksia löytää keinoja vastata yrittäjyyskasvatuksen haasteisiin. Haasteita yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen tuovat muun muassa käsitteen moninaisuus sekä eri toimijatahojen erilaiset tavoitteet ja näkemykset. Koska yrittäjyyskasvatus tekee vasta tuloaan osaksi opettajien peruskoulutusta, eikä yrittäjyyskasvatus ole vielä vakiinnuttanut paikkaansa opettajien täydennyskoulutuksessa, on selvää, että yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen kouluissa koetaan useimmiten haasteelliseksi. Tämän lisäksi yrittäjyyskasvatuksen toteutumisen seuranta ja arviointi ovat toistaiseksi olleet lapsenkengissä. (Heinonen ym. 2011, 14–16; Pihkala ym. 2011, 20–21.)

Ottaen huomioon yrittäjyyskasvatukseen alueellisesti suunnatut resurssit sekä kaikki kansalliset ja kansainväliset rajoittavat tekijät, on perusteltua väittää, että yrittäjyyskasvatus tulisi nähdä aiempaa enemmän tavoitteellisena toimintana, jota voidaan resursoida, seurata ja ohjata. Nämä tekijät huomioimalla on mahdollista, että yrittäjyyskasvatus saadaan toimivaksi osaksi oppilaitosten jokapäiväistä toimintaa, jossa opettajat osaavat toteuttaa ja arvioida laadukasta yrittäjyyskasvatustyötä. (Pihkala ym. 2011, 20–21; Ruskovaara ym. 2011, 234–235.)

Yrittäjyyskasvatuksen juurruttaminen oppilaitosten arkeen ja opetustyöhön on koettu haasteelliseksi. Kansainvälisistä ja kansallisista päätöksistä on vielä pitkä matka yrittäjyyden toteuttamiseen – huolimatta opetussuunnitelmien linjauksista. Haasteet yrittäjyyskasvatuksen juurruttamisessa voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: ensinnäkin koulutuspoliittisen järjestelmän asettamien tavoitteiden (EU:n strategia ja kansalliset opetussuunnitelmat) ja opettajien arkisen opetustyön välinen kuilu on pitkä ja toiseksi pitkä ajallinen viive konkreettisen opetustyön ja oppimistulosten välillä. Seuraava kuvio esittelee sitä arkitodellisuutta, joka yksittäisellä opettajalla on yrittäessään toteuttaa opetussuunnitelman perusteiden määrittelemää yrittäjyyskasvatusta. Polku EU:n päätöksestä ja

yrittäjyyskasvatustavoitteista käytännön opetukseen on pitkä ja monivaiheinen sisältäen useita käytännön haasteita. (Pihkala ym. 2011, 20–21.)

Kuvio 2 Opettajat yrittäjyyskasvatustavoitteiden toteuttajina (Pihkala ym. 2011, 20–21.)

Vaikka yrittäjyyskasvatus sisältyy valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan, on olemassa yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen kriittisesti, epäilevästi tai kenties jopa torjuvasti suhtautuvia opettajia, joiden näkökulmasta yrittäjämäisten arvojen välittäminen tai yrittäjyysideologian levittäminen ei ole opettajien tai koululaitoksen tehtävä. Onkin erittäin valitettavaa, ettei yrittäjyyskasvatuksella ole vielä käytännön tasolla tavoitteellista ohjausjärjestelmää, eikä sen tavoitteiden toteutumista mitata riittävästi. Tulevaisuudessa pitäisi korostaa opettajiin kohdistuvaa monipuolista tukea – erityisesti opettajien valmiuksia arvioida itseään yrittäjyyskasvattajina. (Heinonen ym. 2011, 11–13.)

3 OPPIMINEN TOIMINNALLISESSA OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

Koulun keskeisenä tehtävänä on kansalaisten kasvattaminen. Tämän päivän yhteiskunnassa kansalaisten aktiivisuuden, kriittisyyden ja vaikuttamisen edellytyksenä on kyky toimia kriittisesti tiedon parissa. Toimijuus ei synny oppilaissa vain joidenkin tietojen ja taitojen välittämisen avulla, vaan sitä täytyy saada harjoitella pienestä pitäen. Koulun tehtävä ei ole ainoastaan sopeuttaa oppilaita tulevaisuuden yhteiskuntaan ja sen tarpeisiin vaan myös antaa oppilaille edellytykset ja mahdollisuus vaikuttaa tulevaisuuden yhteiskunnan muotoutumiseen. Keskeistä tästä näkökulmasta eivät ole vain yleiset tiedon hankkimisen taidot vaan myös se, mitä tiedolla tehdään ja mihin ja miten sitä käytetään. (Hakkarainen, Bollström-Huttunen, Pyysalo & Lonka 2005, 28–29.)

Nykypäivän oppimiskäsityksen mukaan oppiminen ei ole vain tyhjiön täyttämistä vaan rakentuu oppijan yksilöllisen ajattelutoiminnan tuotoksena. Se ei ole myöskään muusta maailmasta irrallaan oleva ilmiö, vaan sitä tapahtuu vuorovaikutteisissa prosesseissa yksilön, ryhmän, opettajan ja ympäröivän yhteiskunnan välillä. Oppimisen toimintaympäristönä voi olla yhteistoiminnallisesti työskentelevä ryhmä, jossa tietoa ja osaamista tuotetaan yhteisöllisesti jaetun asiantuntijuuden innoittamana. Oppimisprosessin lähtökohtana on havainnointi – oppija oivaltaa jonkin tietyn ilmiön olemassaolon ja ryhtyy ottamaan selvää asioista. Havainnoidessaan hän valitsee ja tulkitsee informaatiota sitomalla sen osaksi jo olemassa olevia tiedollisia rakenteitaan, jolloin informaatio muuttuu tiedoksi, mikä parhaimmillaan johtaa oppimiseen. Opettaja on tutkija, auttaja, kysyjä ja käsitteellistäjä ja oppilas merkittävä oman tietostruktuurinsa organisoija. Molemmat ovat opetustapahtumassa sekä opettajia että oppijoita. Oppimisprosessien tuloksena syntyy eritasoista metakognitiivista tietoa ja osaamista. (Rasinkangas 2004, 22–24, 40–42; Uusikylä & Atjonen 2005, 240.)

3.1 Tutkiva oppiminen

Tutkiva oppiminen on ongelmalähtöistä oppimista. Sen ideana on ohjata oppimisyhteisön jäsenet ottamaan yhdessä ratkaistavaksi monimutkaisia ja haastavia ongelmia, kehittämään omia työskentelyteorioitaan ongelmien hahmottamiseksi ja sitoutumaan pitkäaikaisiin ponnisteluihin niiden ratkaisemiseksi. Ongelmalähtöinen oppiminen on pikemminkin lähestymistapa oppimiseen kuin varsinainen opetustekniikka. Se on opetuksen suunnittelumenetelmä, johon kuuluu oppilaiden saattaminen kasvotusten oppimiselle virikkeitä tarjoavien käytännön ongelmien kanssa. Oppimisen tuloksena opitaan parhaimmillaan uuden tiedon lisäksi myös uusia ajattelutapoja, jolloin tietämys asiasta on aivan erilaista ja eritasoista kuin perinteinen kirjatieto. Samalla opitaan myös tietoyhteiskunnassa tarvittavia metataitoja. Avoimet kysymykset asettavat oppilaat itse tai keskenään selvittämään, mitä pitää tietää ja laatimaan omia strategioita ja selityksiä erilaisille ilmiöille. (Boud & Feletti 1999, 31–32; Hakkarainen ym. 2005, 13–16; Rasinkangas 2004, 40–42.)

Tutkivassa oppimisprosessissa oppiminen on perinteistä kouluopetusta enemmän itseohjautuvampaa - sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa. Pedagogiikka painottaa oppijan omaa toimintaa, oppimisstrategioiden hallintaa, omia valintoja ja vastuuta sekä oppijan voimaantumista. Tiedonkäsityksen muutoksesta seuraa, että oleellisempaa kuin antaa oikeita vastauksia on kysymysten ääreen johdattaminen, kysymään rohkaiseminen. (Lehtonen & Lehtonen 2011, 201–204; Manninen ym. 2007, 51–54.)

Kun ongelmalähtöistä opiskelutoimintaa tarkastellaan makrotason ilmiönä, oppimisfilosofiana, oppimisen ja opetuksen tausta-ajatus on kokemuksellisessa oppimisessa ja konstruktivismissa. Opetussuunnitelmiin tulisi integroida eri oppiaineiden tietoaineiksia, jolloin oppilaalle muodostuu irrallisten asioiden asemasta käsitys työelämän tarpeita palvelevista asiakokonaisuuksista. Tällöin korostuvat oppimisympäristön oppilaskeskeisyys, oppilaan sitoutuminen

oppimisprosesseihin, elinikäisten oppimisen taitojen kehittyminen sekä aktiivinen ja itseohjautuva oppiminen. (Rasinkangas 2004, 40–42.) Ranne (2009) haluaa korostaa ongelmalähtöisen oppimisaselman prosessiluonnetta, jonka seurauksena yksittäisen opiskelijan oppimistulokset eivät ole prosessiluonteesta johtuen ennustettavissa. Tällainen ”hyppy tuntemattomaan” vaatii opettajilta melkoista henkistä selkärankaa. (Ranne 2009, 44–46.)

Tieto- ja viestintäyhteiskunnan oppimiskäsityksessä painottuvat oppimisen tavoitteellisuus, konstruktivisuus, kognitiivisuus, tilannesidonnaisuus ja sosiaalisuus. Oppilas vaikuttaa itse merkittävästi oppimisensa laatuun, mistä seuraa se, ettei opettaja voi yksin suunnitella opetusta, jonka oppilas vastaanottaa. Opettajan tulisi tehdä jokaisella oppitunnillaan havaintoja oppilaittensa opiskelusta ja ennen kaikkea päätöksiä siitä, millaista toimintaa oppilaat tarvitsevat oppimisensa etenemiseksi. Ohjeet tällaisen tutkivan oppimistilanteen aikaansaamiseksi on annettava taitavasti, sillä liiallinen ohjaus voi johtaa sopeutumiseen ja negatiiviseen riippuvuuteen. Tällöin oppilas pohtii enemmän opettajan odotuksia kuin omaa oppimistaan, minkä seurauksena konstruktivistinen oppiminen ei toteudu luonnollisella tavalla. (Rasinkangas 2004, 40–42; Uusikylä & Atjonen 2005, 240; Yrjönsuuri & Yrjönsuuri 2003, 165–170.)

Lapset eivät useinkaan ymmärrä, että he joutuvat työelämään siirtyessään tekemään työtä muidenkin ihmisten kanssa kuin parhaiden ystäviensä. Oppilaille on sen takia perusteltava erilaisten ryhmäkoonpanojen merkitys. Heille on järjestettävä erikseen harjoitusta myös ryhmätyötaidoissa. (Cohen 2006, 118–121.) Siirtyminen ongelmalähtöiseen oppimiskulttuuriin tapahtuu oppilailla hyvinkin yksilöllisesti. Toiset oppilaat sopeutuvat uusiin oppimiskäytäntöihin nopeammin kuin toiset, toiset kulkevat pidemmän ja mutkikkaamman matkan – jopa konfliktien, jännitteiden ja vastustuksen – värittämän tien. Sisäisesti muutos koettelee asenteita, ulkoisesti uusien opetus- ja oppimistapojen omaksumista. Erityisesti muutosprosessin alkuvaiheisiin liittyy hämmennykseen ja kulttuurishokkiinkin saakka meneviä kokemuksia. (Rasinkangas 2004, 111–115.)

On vaikeaa määritellä, mitkä aiheet sopivat ja mitkä eivät sovi tutkivaan oppimiseen. Kekseliäs opettaja voi saada paljon irti tylsältä tai yhdentekevältäkin vaikuttavasta aiheesta. Hakkaraisen ym. (2005) mukaan tutkivan oppimisen aiheen tulee

1. olla kiinnostava ja uteliaisuutta herättävä
2. olla riittävän monitahoinen ja runsassisältöinen
3. tarjota haasteita kaikille oppimisyhteisön jäsenille
4. edustaa opetussuunnitelman keskeisiä sisältöjä ja ydinasioita
5. sisältää yhtymäkohtia tiedonalojen ”suuriin ideoihin” ja syviin periaatteisiin
6. tarjota mahdollisuus tiedonalojen välisten yhteyksien ja siltojen rakentamiseen
7. tukea havaintojen ja kokeiden tekemistä
8. rakentua aikaisempien lupaavien kokemusten varaan
9. tarjota tuore näkökulma ja haastaa oppimaan uutta
10. luoda yhteyksiä asiantuntijoihin/asiantuntijuuteen

(Hakkarainen ym. 2005, 89–91.)

Ongelmalähtöinen oppiminen, kuten yrittäjäyyskasvatuskin, ovat kokeneet myös tiukkaa vastustusta koulutuksen kentällä. Suurin syy, joka selittää ongelmalähtöisen oppimisen herättämien negatiivisten reaktioiden voimakkuutta, piilee harhaanjohtavassa tieteellisen oivalluksen eli ”keksimisen” luonnetta koskevassa käsityksessä, jonka mukaan keksiminen on loogisesti ja ajallisesti erillään perustelemisesta. Tämä virheellinen erottelu johtaa kapeaan näkemykseen asiantuntijuudesta, jota pidetään tällöin pelkästään sisällön hallintana. Tämä käsitys näkyy käytännön opetustilanteissa opettajajohtoisten opetusmuotojen liiallisena korostamisena ja huonosti perusteltuna ongelmalähtöiseen menetelmään kohdistuvana vastustuksena, jonka taustalla on puutteellinen ymmärrys menetelmän luonteesta. (Boud & Feletti 1999, 61.)

Jatkossa opettaja opettaa totuttua vähemmän. Hän luo ja antaa tilaa yksilön omakohtaiselle tietojen ja taitojen rakentamiselle, konstruoimiselle. Oppiminen on aina sidoksissa kontekstiin. Korkeatasoista tietoa ja osaamista ei ole mahdollista kaataa toisen päähän. Oppiminen edellyttää, että suoraan vaikuttamiseen käytettyä opetusaikaa tulee vähentää ja jättää aikaa oppilaiden keskinäiselle, mutta ohjatulle

keskustelulle, neuvottelulle, väittelylle ja arvioinnille. Opettaja on suunnittelija, ohjaaja, tukija ja kannustaja. Hän ohjaa tiedonhankintaan, jäsentämiseen ja arvioimiseen. Ideoivalla tiedonkäsittelytaidolla ja siitä syntyvillä ideoilla on kysyntää ja tilaa yhteiskunnassa. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 99–100.)

3.2 Toiminnallinen oppimisympäristö

Oppimisympäristö-sanaa käytetään usein tarkoittamaan yksittäistä oppimistilaa, vaikka oppimistila tulisi nähdä ainoastaan yhtenä oppimisympäristön fyysisteknisenä osana (Heinonen ym. 2011, 15). Moderni oppimiskäsitys näkee oppimisen prosessina, joka pyrkii todellisuuden ymmärtämiseen. Pääpaino on oppijan ja opetettavana asian tai ilmiön välisellä vuorovaikutuksella, jolloin tämän vuorovaikutuksen mahdollistavan oppimisympäristön merkitys korostuu. Perinteinen luokahuoneopetus voi pahimmassa tapauksessa perustua pelkän teorian tiedon välittämiseen ja sen muistamisen kontrolliin, jolloin oppiminen jää varsin alhaiselle kognitiiviselle tasolle. Hyvä oppimisympäristö, esim. työssäoppiminen parhaimmillaan, voi tarjota oppijalle metakognitiivista tietoa sekä ymmärtämisen että soveltamisen tasolla. (Manninen ym. 2007, 51–54; Saloviita 2006, 141–142.)

Moderni oppimisympäristöajattelu pohjautuu pitkälti ongelmalähtöiseen opetukseen. Mallissa korostetaan tosiseikkojen oppimisen sijasta kykyä hankkia itse aktiivisesti uutta tietoa ja arvioida sitä. Ongelmalähtöinen opiskelutapa opettaa ratkomaan ongelmia luovalla tavalla erilaisissa ryhmissä. Ongelmalähtöinen oppiminen kehittää ongelmanratkaisutaitoja, ongelmien tunnistamisen ja kysymysten esittämisen taitoja, vuorovaikutustaitoja, itseohjautuvan oppimisen taitoja, oman oppimisen arvioinnin taitoja, itseilmaisun (suullinen ja kirjallinen) taitoja, tieteellisen ajattelun ja päättelyn taitoja sekä kykyä hankkia tietoa itsenäisesti ja arvioida sitä kriittisesti. (Manninen ym. 2007, 51–54.)

Kuten edellä on tuotu esiin, oppimisympäristöajattelu liittyy erittäin läheisesti mielekkään oppimisen käsitteeseen. Oppijan oppimisympäristöä sorrutaan usein

ajattelemaan kapeasti, ottamatta huomioon kaikkia sen ulottuvuuksia – fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tekijöistä koostuvaa ympäristöä. (Heinonen ym. 2011, 14–16.) Myös Rasinkangas (2004) tähdentää, että toiminnallisten oppimisympäristöjen kokonaisvaltainen kehittäminen pyrkii parantamaan oppimisen mielekkyyttä ja laatua. Ongelmalähtöinen oppimisprosessi haastaa oppilaat opiskelemaan, jakamaan tietojaan työskentelemällä ryhmissä sekä etsimään ratkaisuja todellisiin työelämän tilanteisiin. Ideaalissa tilanteessa oppilaat oppivat ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan, oppiainejaotteluun pohjautuvasta opiskelusta on osittain luovuttu ja oppiaineita on integroitu vastaamaan mahdollisimman todentuntuisesti työelämän tilanteita aidoissa konteksteissa. (Rasinkangas 2004, 40–42.)

Yrittäjyyskasvatus tarjoaa erinomaisen kontekstin rikastavien oppimisympäristöjen kehittämiseksi. Yrittäjyyskasvatuksen tuloa perusopetukseen on kuitenkin hankaloittanut sen käsitteistön outous ja ymmärtäminen kapea-alaisesti. Perusopetukseen soveltuvasta yrittäjyyskasvatuksen pedagogiasta ei ole vielä olemassa tieteellistä argumentointia, ja yrittäjyyskasvatuksen oppimisen tapaa esittävä tieteellinen tutkimuskin on vähäistä. Tulevaisuuden kannalta on keskeistä kysyä, mitä yrittämiseen kasvaminen itse asiassa tarkoittaa ja minkälainen oppimisympäristö kehittää yrittävää käyttäytymistä ja yrittäjyyttä. (Lehtonen & Lehtonen 2011, 201–204.)

Nykyisin puhutaan ja kirjoitetaan paljon uusista oppimisympäristöistä. Taustalla on tieto- ja viestintäteknologian nopean kehityksen luoma tilanne, joka on siirtänyt oppimista osaltaan pois oppilaitoksista. Kehityksen seurauksena nykypäivän ihmisiltä vaaditaan uudenlaisia kansalaistaitoja – enää meillä ei ole entisessä laajuudessa posteja, pankkeja, vakuutuslaitoksia ja niin edelleen, vaan niiden palvelut siirtyvät tietoverkkojen kautta hankittaviksi ja käytettäviksi. Tämä jos mikä on suuri haaste koulutukselle, sillä koulutuksen ensisijainen tehtävähän on yhteiskunnassa tarvittavien taitojen kehittäminen. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 102–104.)

Luova oppimisympäristö tarjoaa virikkeitä, on vuorovaikutteinen, motivoi, on joustava, turvallinen ja tukee sekä palkitsee. Se asettaa realistisia, mutta korkeita odotuksia oppilaille ja haastaa oppimaan. Se tukee itseohjautuvuutta ja oppilaiden omaa vastuuta oppimisestaan. Oppilaiden on tärkeä saada työskennellä myös yhdessä. Oppilaan ajattelua arvostetaan, samoin hänen persoonallisia ratkaisujaan. (Laine 2010, 26–27.)

3.3 Opettajan muuttunut rooli

Työelämä tulee vaatimaan nykyisiltä oppilailta aivan uudenlaisia itseohjautuvuuteen, tiimityöskentelyyn ja monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseen liittyviä taitoja. Kuitenkin vaatimus oppimisen itseohjautuvuudesta herättää monissa oppilaissa vastustusta, koska on paljon helpompaa suorittaa opettajan antamia tehtäviä kuin itse ottaa vastuuta omasta tai yhteisestä oppimisesta ja tutkimustyöstä. Tästä syystä opettajan tulisi alusta asti ohjata oppilaita ottamaan itse vastuuta kaikista tutkivan oppimisen osista: tavoitteiden asettamisesta, toiminnan suunnittelemisesta, kysymysten asettamisesta ja asioidenselittämisestä. On erittäin tärkeää, että opettaja näyttää itse esimerkkiä siitä, kuinka jonkin uuden ilmiön tutkimisessa voidaan edetä. Tämän pohjalta voidaan todeta, että opettaja on koko tutkivan oppimisen sydän. (Hakkarainen ym. 2005, 74–77.)

Sekä nuorten että aikuisten koulutuksen tärkeimpiä tehtäviä on herättää halu ja kyky oppia uutta. Kouluissa tulee muistaa, että kaikkien toimintojen tulee viime kädessä tuottaa merkityksellistä lisäarvoa pääasialle, oppijan oppimiselle. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 148–149.) Kun halutaan kehittää ja vahvistaa tulevaisuuden yrittäjyyskasvatusta, on yrittäjyyskasvattajaopettajien kouluttaminen olennaisessa asemassa. Tarkasteltaessa opettajan ymmärrystä yrittäjyyskasvatuksen oppimisprosessissa on kyse seuraavista lähtökohdista: tunnetaan opetussuunnitelma, opettaja kykenee toteuttamaan monipuolista pedagogiikkaa ja hän osaa erotella oppimisessaan ja reflektoinnissaan niitä tekijöitä, jotka johtavat toiminnan muutokseen. Lisäksi opettajan tulisi kyetä havaitsemaan oppijan

oppimisessa niitä asioita, jotka aiheutuvat vuorovaikutuksesta opettajan kanssa. Näin ollen tulisikin analysoida, miten tämän kaltaisia taitoja voidaan havaita, vahvistaa, mitata, ohjata ja ylläpitää. Yrityskasvatuksen tulisikin perustua vuorovaikutukselliseen ajattelutapaan, jossa myös opettaja oppijana reflektoi. (Seikkula-Leino 2007, 85.)

Perinteisesti opettajat ryhtyvät suunnittelemaan opetustaan tutustumalla opetussuunnitelmien sisältötavoitteisiin ja laatimalla niiden pohjalta annettujen resurssien puitteiden mukaisia opetustoteutuksia. Oppimisen keskiössä on tällöin perinteinen asiatiedon opetteleminen. Prosessin tuloksena oppijan tiedot lisääntyvät ja tulos voi olla erinomainen koulun tavoitteiden näkökulmasta, mutta todennäköisesti ei oppijan yrittäjämäisen toiminnan näkökulmasta. Opetuksen kehittäminen edellyttää opettajalta oman ihmiskäsityksen ja hyvän elämän edellytysten jatkuvaa pohdintaa ja selkiyttämistä. Ongelmalähtöisessä oppimisympäristössä opiskelijat ovat itse tiedon ja materiaalin tuottajia, jolloin opettajan tärkeimmäksi tehtäväksi jää tietoa ja osaamista inspiroivien työelämlähtöisten puitteiden kehittäminen. (Kyrö & Ripatti 2006, 20–24; Rasinkangas 2004, 51–52; Vuorikoski, Törmä & Viskari 2003, 104–105.)

Luukkaisen ja Wuorisen (2002, 161–163) mukaan ajattelutaitojen kehittämisessä ja itsenäisyyden sekä oma-aloitteisuuden tukemisessa oppimistilanne on tärkeä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää positiiviseen ajatteluun ja avoimiin oppimisympäristöihin. Luukkainen ja Wuorinen vertailevat perinteisen ja yrittäjämäisen oppimisen malleja seuraavasti:

Perinteinen

- Oppiminen ainoastaan opettajalta
- Passiivinen rooli kuuntelijana
- Oppiminen kirjoitetuista teksteistä
- Oppiminen opettajan luomien kokonaisuuksien kautta

Yrittäjämäinen

- Opitaan toinen toisiltaan
- Tekemällä oppiminen
- Oppiminen keskustelujen ja väittelyiden kautta
- Oppiminen löytämisen ja omien kokeilujen kautta

• Oppiminen yhden henkilön palautteesta (opettaja)	Oppiminen usean henkilön palautteesta tai reaktioista
• Oppiminen hyvin organisoidussa, aikataulutetussa ympäristössä	Oppiminen joustavassa, epämuodollisessa ympäristössä
• Oppiminen ilman välittämiä tavoitteita	Oppiminen selkeiden tavoitteiden alaisena
• Toisilta kopiointi ei toivottua	Opitaan myös toisilta lainatusta
• Pelätään virheitä	Opitaan virheistä
• Opitaan muistiinpanoista	Opitaan ratkaisemalla ongelmia

Nuorten yrittäjyyden ymmärryksen lisääminen on tärkeää: tämän päivän nuoret ovat tulevaisuuden päättäjiä, suunnittelijoita ja kouluttajia (Römer-Paakkanen 2006, 197). Yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä suunniteltaessa tulee luonnollisesti huomioida lasten ikä ja yksilölliset ominaisuudet. Yritteliäisyyden ydintaitoja voidaan kehittää peruskoulumaailmassa opettamalla lapsille seuraavia taitoja: oman luovuuden ja mielikuvituksen käyttö, aloitekyky ja aktiivisuus sekä tavoitteellisuus. (Kansikas 2007, 15–17.)

Oman luovuuden ja mielikuvituksen käyttö

Jokaisella ihmisellä on kapasiteettia olla luova, jotkut ovat sitä luonnostaan, jotkut tarvitsevat tukea tunnistaakseen ja toteuttaakseen omaa luovaa potentiaaliaan. Luovuttaa voidaan myös opettaa. Opettajat voivat olla opetustyössään luovia: myös he voivat edistää oppilaiden luovia kykyjä. Opettajien rooli on tunnistaa ja antaa merkille lasten luova kapasiteetti ja tarjota sellaiset olosuhteet, joissa luovuutta voi toteuttaa. Luovuuteen kuuluukin olennaisesti se, että ihminen uskaltaa tehdä jotain itseään syvästi tyydyttävää, jotain uutta ja omaperäistä. Luovien ideoiden toteuttaminen tai niiden toteutumisen estäminen riippuu muista ihmisistä ja vallitsevasta ympäristöstä. (Feasey 2005, 2, 19; Uusikylä 1999, 70–73.)

Voidakseen toimia yritteliäästi ihminen tarvitsee luovuutta ja luovuuteen kannustavaa ympäristöä. Liiketoimintamahdollisuudet eivät putoa taivaasta, vaan yksilöt omalla aktiivisuudellaan luovat uusia mahdollisuuksia, joihin yritysidea pohjautuvat. Niinpä luovuus ja innovatiivisuus ovat läsnä yrittäjyydessä läsnä aivan alusta lähtien, ja se tulee rakentaa luottamuksen, yhteenkuulumisen, arvostuksen ympärille. (Heinonen ym. 2011, 13–14; Lehtonen & Lehtonen 2011, 206–208.)

Oppimisympäristö ja opetustapa voivat tukea, estää tai tuhota luovuutta. Koulumaailmassa rikastavaan oppimiskokemukseen sisältyy kouluolojen vakaus sekä henkilöstön, tilojen ja varustetason riittävyys. Rikastavassa ympäristössä oppijat ovat innostuneita, nauttivat toistensa onnistumisesta, kannustavat toisiaan oppimaan ja yhä monipuolisempaan luovuuteen. Opettajalta innovatiivisuus vaatii paitsi sitoutuneisuutta niin myös kykyä ja halua muuttaa omaa toimintaansa ympäristön vaatimalla tavalla. (Lehtonen & Lehtonen 2011, 201–204; Tenhunen, Siltala & Keskinen 2009, 24–27.)

Yrittäjyydessä tarvittavaa luovuutta ja kokonaisuuksien hahmotuskykyä voidaan harjoitella muun muassa visualisoimalla ja konkretisoimalla opeteltavia asiakokonaisuuksia. Lasten mielikuvitusta, itsenäisyyttä ja uskallusta kannattaa ruokkia antamalla heidän valita melko vapaasti tavat ilmaista itseään. Jos harjoituksen aiheena on esimerkiksi kuvata tulevaisuuden kaupunki, lapset voivat esittää ratkaisunsa yhtä hyvin piirtämällä, muovailuvahalla tai vaikkapa näytelmän keinoin. Kun oppilaat rohkaistuvat tuomaan esille omia ajatuksiaan opettajan esittämiin pulmiin itseään innostavalla tavalla, heidän itsetuntonsa kasvaa ja he uskaltavat paremmin käyttää omia resurssejaan ja toteuttaa omia ideoitaan. Opettajan tulee tuki ohjata harjoitusta lasten iän ja kykyjen vaatimalla tavalla. (Kansikas 2007, 15–17)

Oliver (2006) on listannut luovien opettajien ominaisuuksia:

- järjestävät haastavia toimintoja
- antavat lapsille aikaa puhua
- jakavat ja tuottavat ideoita

- rohkaisevat itsenäiseen tutkimiseen ja oivallukseen
- arvostavat pohdintaa ja omaperäistä ajattelua
- auttavat lapsia tekemään hyödyllisiä päätelmiä
- antavat luvan kokeilla uutta ja ottaa riskejä
- rohkaisevat ihmettelemään, olemaan uteliaita ja spontaaneja
- seuraavat lapsen ajattelua tavoitteellisesti
- hyväksyvät yksilölliset tavat oppia
- osoittavat joustavuutta omassa ajattelussaan
- käyttävät vaihtoehtoisia rutiineista poikkeavia lähestymistapoja
- suosivat monimuotoisuutta kiinnostuksen herättämiseksi

(Oliver 2006, 16–17.)

Aloitekyky ja aktiivisuus

Aktiiviseen ja tavoitteelliseen toimintaan kasvattaminen edellyttää yksilön omaehtoisen yrittäjyyden kehittämistä (Lehtonen & Lehtonen 2011, 201–204.) Kun lapsi oppii ilmaisemaan itseään ja hahmottelemaan asioita laajemmin, hänen aloitekykynsä yleensä kasvaa. Aloitteellisuus puolestaan parantaa lapsen halua ja kykyä oppia sekä viedä oppinsa käytäntöön. Aloitekykyisestä ja aktiivisesta lapsesta kasvaa aloitekykyinen ja aktiivinen aikuinen. Lapsuudesta omaksuttuja tapoja ideoida ja visioida voi kehittää eteenpäin omiksi tulevaisuuden työvälineikseen. Aktiivisen osallistumisen tuomat onnistumisen kokemukset ovat hyvän itsetunnon avaimia. (Kansikas 2007, 15–17)

Omaehtoisen ja sisäisen yrittäjyyden lisääntyminen tarkoittaa käytännössä sitä, että meillä on entistä enemmän koulutettuja ihmisiä, jotka toimivat aktiivisesti yhteiskunnassa, ovat innovatiivisia ja luovia työssään ja kaikilla muillakin elämänalueillaan, vaikka he eivät välttämättä koskaan perusta omaa yritystä. Sisäistä yrittäjyyttä tarvitaan kaikissa organisaatioissa ja yrittäjyyskasvatuksen

avulla voidaan tehostaa ja parantaa kaikkien organisaatioiden ja työyhteisöjen toimintaa tulevaisuudessa. (Römer-Paakkanen 2006, 194–198.)

Tavoitteellisuus

Luovuus tarvitsee rinnalleen sääntöjä. Lapsen vanhempien ja opettajien tulee asettaa lapselle tämän kehittymistä tukevia rajoja ja tavoitteita. Henkinen kasvu yrittäjyyteen edellyttää päämäärätietoisuutta ja itsekuria suunnata kohti asetettuja päämääriä. Kasvattajien tulee pyrkiä kannustamaan ja motivoimaan lasta – saavutetuista tavoitteista tulisi palkita. (Kansikas 2007, 15–17.)

Yrittäjyys on ihmisen taitoa muuttaa hyvät ideat tuottavaksi toiminnaksi. Se sisältää innovaatiokyvyn, luovuuden ja riskinoton sekä kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa kohti tavoitteiden saavuttamista. Tällaiset ominaisuudet auttavat yksilöä muun muassa hänen työssään, koulutuksessaan, vapaa-aikana ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Näitä ominaisuuksia tarvitaan päivittäin myös yritystoiminnassa, jossa ne lisäävät työntekijän tietoisuutta työstään ja auttavat tarttumaan uusiin mahdollisuuksiin. (Opetusministeriö 2009b, 11.)

Yrittäjämentaliteetin omaksuminen lapsuudessa on monien tekijöiden summa, johon vaikuttavat oleellisimmin yksilön persoonan lisäksi virikkeet ja mallit, joihin lapsi samaistuu. Lasten varhaiseen kehitykseen vaikuttaa luonnollisesti koko ympäristö monine vaikuttimineen: roolimalleilla on suuri merkitys, erityisesti lasten vanhempien ja opettajan antamalla esikuvalla. Yhteiskunnan ja sosiaalisen lähiympäristön kulttuuri asenteineen muovaa voimakkaasti lapsen suhtautumista yritteliääseen elämäntapaan. Varhainen elinympäristö muodostaa ihmiselle tietojen, taitojen ja asenteiden varaston, joka karttuu uusien kokemusten ja oppimismahdollisuuksien myötä. (Kansikas 2007, 15–17.)

4 TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on selvittää peruskoulun 6.-luokkalaisten näkemyksiä yrittäjyyskasvatuksesta alakoulussa. Suomi on elänyt viime vuodet taloudellisen murroksen aikaa. Maailmantalouden globalisoitumisen ja 1990-luvun laman seurauksena alkaneelle suomalaisen yhteiskunnan murrokselle on ominaista talouden voimakas kansainvälistyminen sekä yrittäjyyden alati korostuva merkitys. Yhteiskunnan muutostrendit näkyvät maamme jokaisella osa-alueella – myös opettajien ammattikentällä. Tämä tarkoittaa välillisesti sitä, että oppilaitosten, opiskelijoiden ja opettajien toimintaan kohdistuu yhä enenevässä määrin odotuksia yrittäjämäiseen toimintaan ja yrittäjyyttä tukevaan opetukseen liittyen. Yrittäjyysvalmiudet rinnastetaan jopa lukutaitoon tulevaisuuden keskeisinä kansalaistaitoina. (Heinonen ym. 2011, 11–13; Kangasniemi 2000, 70; Rouhelo 2001, 10.)

1. Millaisia kokemuksia oppilaat saivat toiminnallisessa Yrityskylä-oppimisympäristössä?
2. Mitä asioita oppilaat oppivat Yrityskylä-projektin aikana?
3. Mitä mieltä 6.-luokkalaiset oppilaat ovat yrittäjyyskasvatuksen sopivuudesta alakoulun opetussuunnitelmaan?
4. Mitä yrityskylä-projektin sisältöjä oppilaat pitävät tärkeinä tulevaisuuden taitoina?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusaineisto ja –menetelmät

Tutkimusmenetelmä

Tutkimus perustuu laadulliseen tutkimustraditioon. Laadullinen tutkimustraditio pyrkii induktiiviseen päättelyyn, jossa pyritään tekemään yleistyksiä ja päätelmiä aineistosta nousevien teemojen perusteella. Tilastolliseen yleistämiseen ei pyritä. Tutkimus pyrkii haastattelujen pohjalta luomaan näkökulmia yrittäjyyskasvatuksen mielekkyyteen alakoulujen opetussuunnitelmissa. (vrt. Alasuutari 1999, 237, 248–250.) Haastateltujen verrattain vähäisen määrän vuoksi kyseessä on tapaustutkimus, joten aineiston pohjalta ei voida tehdä laajoja yleistyksiä. Tulokset antavat kuitenkin suuntaviivoja ja välineitä pohtia kohdejoukon käsityksiä yrittäjyyskasvatuksen kohteena olemisesta. (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2004, 105; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 130–131.)

Tutkimusjoukon kuvaus

Tutkimusaineisto koostuu viidestäkymmenestä (n=50) lomakehaastattelusta. Haastateltavat ovat lukuvuonna 2013–2014 Paimiossa peruskouluaan suorittaneita 6.-luokkalaista. Haastateltujen määrä on vain 0,17 prosenttia kaikista lukuvuonna 2013–2014 Yrityskylässä vierailleista 6.-luokkalaisista oppilaista¹ (Yrityskylän kotisivut). Kyseessä on harkinnanvarainen näyte, eikä voida puhua edustavasta otannasta, kuten ei laadullisessa tutkimuksessa eikä haastatteluissa yleensäkaan (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2001, 58.) Haastatelluista 31 oli poikia ja 19 tyttöjä.

Haastattelu

Haastattelut suoritettiin kahdelle eri luokalle lomakehaastatteluina. Vastaamisaikaa haastateltaville annettiin 60 minuuttia, joka riitti hyvin jokaiselle haastatetulle.

¹ Lukuvuonna 2013-2014 Yrityskylissä vieraili 30.000 oppilasta

Haastattelulomake oli rakennettu kahden yläteeman ympärille: miten oppilaat suhtautuvat yrittäjyyskasvatukseen alakoulussa ja mitä mieltä he olivat Yrityskylä-oppimisympäristöstä. Nämä yläteemat jaettiin vielä neljään alateemaan tutkimusongelmien pohjalta. Haastattelulomakkeeseen teemat sekoitettiin ja kysymyksiä toistettiin toisilla sanoilla, jotta tutkimusaineistosta saataisiin mahdollisimman totuudenmukainen ja looginen tutkimustulos. Ennen haastattelua kerrattiin vielä tutkimuksen aihe ja käytiin läpi haastattelun sisältö ja kulku pääpiirteittäin. Tällä haluttiin varmistaa, että haastateltavat pystyivät valmistautumaan rauhassa tuleviin kysymyksiin. Haastateltaville painotettiin, että vastaukset saivat mielellään olla pitkiä, eikä kiirettä ollut.

5.2 Aineiston analyysi

Ennen aineiston varsinaista analyysiä haastattelut saatettiin sähköisesti analysoitavaan tekstimuotoon eli litteroituihin. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 76-sivua A4-kokoista arkkiä. Microsoft Word –ohjelman find-hakujärjestelmää käyttämällä pystyttiin etsimään tiettyjen sanojen esiintymisfrekvenssejä ja konteksteja, joissa asiat esiintyivät. Hakujärjestelmä mahdollisti havaintojen yhteensovittamisen niin, ettei yksikään vastaus jäänyt huomioimatta sen oman teema-alueen sisällä. (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2001, 138–143; Metsämuuronen 2006, 122.)

Tutkimus toteutettiin aineistolähtöisesti, koska tutkimuksen pääpaino nojautui alusta asti aineiston ympärille. Aineistolähtöisen tutkimustradition mukaan tutkimuksen teemat eivät pohjautu ennalta määrättyjen teorioiden analyysiyksiköihin, vaan teoria rakentuu empiirisen haastatteluaineiston kautta. (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 19, 83.) Voidaan puhua myös induktiivisesta lähestymistavasta, mikä tarkoittaa etenemistä yksittäisistä havainnoista kohti yleisempiä tulkintoja. Induktiivisen lähestymistavan lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen. (Eskola & Suoranta 1998, 83; Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Aineistoa analysoitaessa oli huomioitava, ettei yrittäjyyskasvatuksen kaikkia osa-alueita ollut mielekästä

tarkastella tämän tutkimuksen puitteissa. Tämän vuoksi tutkimus rakennettiin kahden pääteeman ympärille, joista pyrittiin kertomaan kaikki mitä aineistosta oli mahdollista saada irti. (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2004, 93–95.)

Toisin kuin tilastollisessa analyysissä, laadullisessa analyysissä eivät johtolangoiksi kelpaa tilastolliset todennäköisyydet. Laadullinen analyysi vaatii tilastollisesta tutkimuksesta poikkeavaa absoluuttisuutta – aineistoa tarkasteltiin kokonaisuutena. Kvalitatiivista tutkimusotetta noudattaen tärkeän huomion saivat rikas ja syvä aineiston luonne sekä enemmänkin teoriaa luova, kuin teoriaa varmistava ote. (Alasuutari 1999, 38–39; Hirsjärvi ym. 2007, 156–157, 199–204.)

5.3 Luotettavuus

Haastattelulomakkeiden vastaukset litteroitiin sanatarkasti, jotta mahdollisilta virhepäätelmiltä välttyttäisiin. Haastattelutilanteen luotettavuutta paransi se, että tutkija suoritti kaksi identtistä haastattelutilannetta kahdelle eri luokalle, jolloin ohjeistus ja haastattelutilanteen seuranta olivat kaikille haastateltaville yhdenmukaisia. Tutkimuksessa on käytetty myös haastateltujen suoria lainauksia, joilla pyrittiin vähentämään subjektiivisten mielipiteiden vaikutusta aineiston analyysiin. Laadullista analyysia tehdessä on aina ongelmallista, jos tutkijan voimakkaat ennakko-oletukset ohjaavat aineiston analysointia. (vrt. Metsämuuronen 2006, 121.)

Jokainen haastateltava suhtautui haastattelutilanteeseen sen vaatimalla vakavuudella. Näin ei jäänyt syytä epäillä, että vastaajat olisivat tarkoituksellisesti vastanneet toisin kuin ajattelivat. Haastattelun alussa painotettiin tutkimuksen anonymiteettiä, jotta haastateltavat vastaisivat kysymyksiin avoimesti ja rehellisesti.

"Koulujen yrittäjyyskasvatus rohkaisee nuorten aloitekykyä ja luovuutta sekä vahvistaa heidän itseluottamustaan. Yrittäjyyskasvatusta kannattaa kehittää – nuorina innovatiivisiksi oppineet kansalaiset rakentavat Suomen tulevaisuuden menestystarinoita" (Kansikas 2007, 13.)

6 YRITYSKYLÄ – TOIMINNALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

Yhteisöllisellä työskentelyllä tarkoitetaan toimintaa, jossa kaikki ryhmän jäsenet tuovat oman osaamisensa mukaan yhteiseen tietämyksen muodostamiseen. Sosiaalinen vuorovaikutus on olennainen osa oppimisprosessia, sillä synergia tuottaa lisäenergiaa perinteiseen yksilöpainotteiseen opiskeluun: toisten esittämien ajatusten pohjalta pystytään rakentamaan uusia ajatuksia ja voidaan ratkaista ongelmia, joihin kukaan ei yksin kykenisi. Yhteisöllinen toiminta luo myös yhteisöllisyyden tunnetta, joka on tärkeä motivoitumisen lähde. Oppilas tarvitsee vaikeiden ja haasteellisten ongelmien ratkaisemiseen yhteisön apua. (Rasinkangas 2004, 40–42.)

Useasti oppilaat toteuttavat ryhmässä tehtävän työn kuitenkin siten, että ryhmätehtävä pilkotaan yhteisesti erillisiksi yksilötehtäviksi. Jokainen ryhmän jäsen valitsee siitä itselleen sopivan osatehtävän ja lopuksi osista yritetään muotoilla yhteinen tuotos. Tässä tapauksessa voidaan todeta, ryhmätyöskentelyn yhteisenä kohteena ei ole tutkiva työote tai ilmiö, vaan keskeistä on roolien ja osatehtävien jakaminen ryhmän jäsenten kesken. Tutkivan oppimisen ajattelutavan mukaisessa oppimisessa tutkimusongelman yhteinen käsittely ryhmässä ja ryhmän asiantuntijuuden jakaminen ovat todellisia haasteita. (Ranne 2009, 44–46.)

Yrittäjyyttä aktivoivassa oppilaitoksessa oppiminen on aina vuorovaikutteinen prosessi, eikä se täten perustu yksinomaan opettajalta oppimiseen. Oppilas on ajatteleva toimija, joka prosessoi kuulemaansa, näkemäänsä ja kokemaansa. Hän ei ole pelkästään vastaanottaja, kuuntelija ja pönttääjä. Yrittäjyyttä tukevat avoimet ja joustavat oppimisympäristöt rakentuvat monien eri tietolähteiden hyödyntämisestä, ja tässä ympäristössä prosessoivat, vuorovaikutteiset keskustelut korvaavat pelkästään opettajalta tulevan palautteen. Tällöin myös aikaa, oppimistapaa ja –ympäristöjä voidaan varioida eri oppijoiden välillä. Välittömien tavoitteiden saavuttaminen on oppimaan oppimisen sijaan vähemmän tärkeää.

Epämuodollisen (informaalin) oppimisen merkitys tunnustetaan ja virheet nähdään oppimisen osatekijänä. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 102–104.)

Peruskoulujen yrityskasvatuksessa toiminnan simuloinnilla, niin sanotulla miniyrittäjätoiminnalla, on merkittävä asema hyvien oppimistulosten saavuttamisessa. Koulussa toteutettavan miniyrittäjätoiminnan eittämättä paras puoli on, että se opettaa liiketalouden perusteita käytännöllisellä tavalla. Monet nuoret yrittäjät ovat kokeneet suurena puutteena sen, että peruskoulussa ei missään määrin opeteta liiketoiminnan perusasioita. Miniyrittäjätoiminnan avulla jo hyvinkin nuoret koululaiset voivat oppia ymmärtämään muun muassa markkinointia, käyttöpääoman tarvetta, liiketoimintasuunnitelman laadintaa ja niin edelleen. Siten oppii myös pitkäjänteisyyttä ja vastuullisuutta, niitä ominaisuuksia, joita tarvitsee väistämättä tulevaisuuden työelämässä. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 164–165.)

Ongelmalähtöinen oppiminen on kirjaimellisesti elintärkeää siinä mielessä, että jotkin ongelmat ovat kerta kaikkiaan keskeisiä koko inhimillisen elämän jatkumiselle. Vaikka niin usein luullaan, ongelmalähtöinen menetelmä ei kiistä asiantuntijuutta. Se on pikemminkin tapa saavuttaa korkein asiantuntijuuden muoto – jaettu asiantuntijuus. Jaettuun asiantuntijuuteen perustuvat ja yhteistoiminnallisesti oppimista rakentavien oppimisprosessien perustat löytyvät työelämlähtöisistä käytännön ongelmista, jotka toimivat oppimisen virittäjinä. Oppijat ohjataan havaitsemaan, löytämään ilmiöitä ja asiantiloja. Koulutuksen haaste on antaa ongelmille asianmukainen sija inhimillisessä ymmärryksessä ja saattaa tarvittavat tiedon ja ymmärryksen pienemmät yksityiskohdat niiden yhteyteen. Ongelmalähtöisellä oppimisella on luontainen kyky vastata tähän haasteeseen. Sen avulla sekä oppilaat että opettajat voivat tehdä yhdessä tiedon ja ymmärryksen edistämisen kannalta tärkeimmät keksinnöt. (Boud & Feletti 1999, 61; Rasinkangas 2004, 22–24.)

6.1 Mikä on Yrityskylä?

Yrityskylä on Taloudellisen tiedotustoimisto TAT:n koordinoima peruskoulun 6.-luokkalaisille suunnattu yrittäjyyden, yhteiskunnan ja työelämän oppimiskokonaisuus. Yrityskylä-oppimisympäristö on oppilaita varten rakennettu pienoiskaupunki, jossa oppilas työskentelee omassa ammatissaan sekä toimii kansalaisena ja kuluttajana osana yhteiskuntaa. Yrityskylässä opitaan toiminnallisesti yhteistyössä. Oppimisympäristössä tarkastellaan konkreettisesti itse tekemällä yhteiskunnan, työelämän ja yrittäjyyden ilmiöitä. Yrityskylän keskiössä ovat aktiivinen kansalaisuus, yhteiskunnallinen orientaatio sekä demokratia- ja kuluttajakasvatus. Yrityskylä-päivän pääroolissa on oppilas itse.

(Yrityskylän kotisivut)

Yrityskylän tarina alkoi vuonna 2009, jolloin opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Yksityisyrittäjien Säätiö myönsivät pilottirahoituksen Euroopan ensimmäisen Yrityskylän perustamiseen. Ensimmäinen Yrityskylä avattiin 8.4.2010 Tekniikan museon tiloihin Helsinkiin. Tuon kevään aikana Yrityskylässä vieraili noin 800 lasta. Vuoden 2013 lokakuussa avattiin Varsinais-Suomeen oma kolmivuotinen Yrityskylä. Kaikille Varsinais-Suomen peruskoulun kuudensille luokille on tarjottu mahdollisuus osallistua talous- ja työelämätaitojen harjoitteluun paikallisessa Yrityskylässä. Kolmen vuoden aikana Varsinais-Suomen Yrityskylässä vierailee noin 15 000 alakoulun 6.-luokkalaista. (Yrityskylän kotisivut)

Vuonna 2015 Yrityskylä toimii jo kolmessatoista eri kaupungissa ja tavoittaa vuodessa noin 40 000 suomalaista kuudesluokkalaista. Jokaisessa Yrityskylässä on vähintään 15 eri yrityksen ja julkisen palvelun toimitilat. Oppilas työskentelee Yrityskylässä omassa ennalta valitussa ammatissaan. Työstään hän saa palkkaa sekä toimii kuluttajana ja kansalaisena osana yhteiskuntaa. Yrityskylässä työskentelee kerrallaan noin 70 oppilasta. Vierailu Yrityskylään tapahtuu yhden koulupäivän aikana klo 9.30–14.00. (Yrityskylän kotisivut)

Yrityskylä-päivä

Yrityskylä-päivään johdattaa opetussuunnitelmaan perustuva oppimateriaali, joka rakentuu kymmenestä koulussa pidettävästä oppitunnista. Materiaalin avulla oppilaat oppivat muun muassa mitä työ on ja miten sitä haetaan. Lisäksi oppilaat perehtyvät monipuolisesti erilaisiin talouden ja yhteiskunnan perusteisiin. Oppituntien teemat auttavat oppilasta hahmottamaan omaa rooliaan Yrityskylässä työntekijänä, kuluttajana ja yhteisön jäsenenä. (Yrityskylän kotisivut)

Yrityskylä-päivä alkaa kaikkia oppilaita koskevalla yleiskokouksella, jossa kerrataan läpi Yrityskylän säännöt sekä annetaan ohjeet yritysten käynnistämiseen ja ensimmäisten työtehtävien tekemiseen. Yleiskokouksen jälkeen yritykset pitävät omat aloituskokoukset. Kokouksessa oppilaat saavat omat tehtäväkortit, joissa lukee kullekin ammattinsa mukaisesti valmiiksi käsikirjoitetut työtehtävät. Päivä koostuu omien työtehtävien hoitamisesta aikataulun mukaisesti. Päivän aikana työtehtäviä tarkastellaan ja tarkennetaan kahdesti oman yrityksen sisällä pidettävien kokousten puitteissa. Lisäksi päivän aikana kokoonnutaan kaksi kertaa yhteiseen yleiskokoukseen, jossa toimitusjohtajat kertovat omasta yrityksestään ja sen tilanteesta. Kukin oppilas pääsee päivän aikana myös kaksi kertaa vapaa-ajalle. (Yrityskylän kotisivut)

Yrityskylässä on oma rahataloutensa, jota simuloidaan tietokonepelin avulla. Päivän aikana oppilaat myyvät ja ostavat palveluita ja tuotteita. Osa Yrityskylän yrityksistä myy palveluita tai tuotteita kuluttajille ja osa toisille yrityksille. Kaikissa Yrityskylän yrityksissä on tietokoneet, joiden avulla oppilaat hoitavat yrityksensä asioita. Kaikki tapahtumat, niin ostot, myynnit kuin palkanmaksutkin, päivittyvät reaaliaikaisesti Yrityskylän tietojärjestelmään. Yrityskylän työntekijät saavat Yrityskylässä oman tilin ja pankkikortin, jolle palkka maksetaan. Ansaitsemallaan palkalla oppilaat voivat ostaa Yrityskylän kaupoissa myytäviä tuotteita. Näin oppilaat pääsevät pohtimaan oman taloutensa hallintaa ja pankkikortin käyttö tulee samalla tutuksi. (Yrityskylän kotisivut)

6.2 Oppilaat innostuivat Yrityskylästä

Haastattelussa kysyttiin oppilailta, mitä he pitivät mukavimpana asiana Yrityskylä-projektin aikana. Mikäli asiasta olisi tehnyt hypoteesin ennen tutkimustulosten analysointia, olisivat listan kärkeen nousseet Yrityskylä-päivä sekä siellä vapaa-ajan viettäminen ja shoppailu Yrityskylän omassa kaupassa. Ensimmäinen ennakkoletuksista piti paikkansa, mutta jälkimmäinen oletus esiintyi vastauksissa yllättävän pienessä roolissa. Mikä oli hieman yllättävää, suurin osa oppilaista nosti itse työn tekemisen, vastuun ja jopa kiireen mukavimmiksi Yrityskylä-päivän sisällöiksi.

”Mukavinta oli Yrityskylä-päivä, koska siellä sai olla osa ”yhteiskuntaa” aikuisten näkökulmasta. Työtehtäviä oli mukava hoitaa, ja jos tuli ongelmia, niistä selviämisestä tuli mukava ja onnistunut olo.”

”Mukavinta oli työnteko, koska oli mukavaa kokeilla tehdä töitä ja kantaa vastuuta työtehtävistä.”

”Pidin kaikkein eniten niistä kohdista, kun Yrityskylässä oli meno päällä. Kiire, hankalia tehtäviä tai joltain oli laskumaksamatta, koska niissä hetkissä ei ehtinyt kyllästyä.”

Toki osaa oppilaista motivoi työntekemisessä se, että he ymmärsivät tienäänsä omalla työllään karkkirahaa vapaavuoroja varten. Tätä oivallusta voidaan kuitenkin pitää merkittävänä oppina yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden kannalta katsottuna.

”Mukavinta oli tehdä paljon töitä ja vapaa-aikoina pystyi ostamaan tavaraa. Työtä on kiva tehdä paljon ja ansaita rahaa.”

”Pidin tauoista, koska sai ostaa kaupoista tavaraa palkallaan.”

Oppilaiden vastaukset eivät kuitenkaan rajoittuneet pelkkien työtehtävien ja palkansaamisen ympärille. Osasta vastauksista nousi esiin myös toiminnallisen

oppimisympäristön luomat sosiaaliset vuorovaikutustilanteet oppilaiden välillä. Näissä vastauksissa näkökulma Yrityskylä-päivään ei ollut omaan itseen keskittyvä, vaan mielekkäimmäksi asiaksi koettiin kokemusten jakaminen ryhmässä.

"Pidin Yrityskylässä eniten siitä, kun sai syödä välipalaa ja keskustella työstään. Se oli hauskaa ja aika aika kului nopeasti."

"Myyminen oli kivaa, koska pääsi sanomaan miksi pitäisi ostaa ja siitä syntyi hyviä keskusteluita."

"Mukavinta oli työn tekeminen, sillä työkaverit olivat kivoja, työtä oli hauska tehdä ja työt sujuivat hyvin. "

Myös silkka uusien asioiden oppiminen koettiin laajalti mielekkääksi asiaksi oppilaiden keskuudessa. Uudenlainen oppilaslähtöinen tutkivan oppimisen työtapamiellytti valtaosaa oppilaista, mikä vaikutti positiivisesti oppilaiden oppimiskokemuksiin. Vaikka monet työelämään liittyvät ilmiöt ja käsitteet ovat alakouluikäisille täysin vieraita, tapa jolla niitä Yrityskylä-projektin aikana opiskeltiin, sai vaikeatkin asiat tuntumaan mielenkiintoisilta ja positiivisella tavalla haastavilta.

"Tykkäsin opiskella asioita, joita en enne tajunnut. Oli myös kiva kokea, miltä oikea työskentely tuntuu."

"Sai oppia uutta ja tutustua siihen työelämään mitä ne aikuiset tekee arkisin ja muutenkin töissä."

"Työn tekeminen oli mukavaa, koska sai lisää tietoa ja se oli mukava työ."

6.3 Yrityskylässä opittiin yhteistyötaitoja, vastuuta ja rahankäyttöä

Yrityskylä-projekti sisälsi laajan tietoaineksen yhteiskunnan rakenteista ja byrokratiasta. Tämän vuoksi oppilaiden vastauksissa oli melkoisesti hajontaa kysyttäessä, mitä kaikkea he mielsivät oppineensa Yrityskylä-projektin aikana. Tästä huolimatta vastauksista nousi kolme pääteemaa muita selvemmin esille. Eniten oppia koettiin saadun yhteistyötaidoissa, vastuunkantamisesta sekä rahankäytöstä ja sen merkityksestä.

Yrityskylässä tapahtuva oppiminen perustuu toiminnallisen oppimisen traditioon, joten oppimisen keskiössä ovat luonnollisesti myös sosiaaliset yhteistyötaidot ja ryhmässä toimiminen. Tämä välittyi myös oppilaiden vastauksista, sillä huomattavan moni koki oppineensa ryhmässä toimimista, muiden mielipiteiden kuuntelemista ja luottamista työyhteisönsä jäseniin. Osa oppilaista koki saaneensa voimaa ja apua työyhteisöstään, minkä avulla työtehtävistä oli helpompi suoriutua.

”Eniten opin yhteistyön tekemisestä ja muiden ihmisten kanssa työskentelystä. Se on hyvä, koska myöhemminkin tehdään töitä muiden kanssa.”

”Tärkein oppimani asia oli yhteistyö: kuinka kivaa on ja helpompaa kun kaikki puhaltavat yhteen hiileen.”

”Opin yrityksen kannalta ajattelemista ja yhteistyötä. Opin myös, että yhteistyö kannattaa jopa työpaikoilla.”

Peruskoulun eräs tärkeimmistä kasvatuksellisista tavoitteista on vastuun merkityksen ja sen kantamisen juurruttaminen oppilaisiin. Yrityskylä tarjoaa oivallisen oppimisympäristön tämän sisäisen taidon oppimiselle. Vaikka Yrityskylän rakentama yhteiskunta on kuvitteellinen, eläytyivät oppilaat tosissaan uusiin rooleihinsa vastuullisina kansalaisina. Jokaisen työnkuvaan sisältyi henkilökohtainen vastuu omasta toiminnasta sekä yrityksen tai julkisen palvelun

toiminnasta. Vastuu koettiin motivoivana ja haasteellisena arvona, mikä välittyi myös oppilaiden vastauksista.

”Opin Yrityskylässä muun muassa vastuuta ja huolellisuutta. Asiat kannattaa tehdä huolella ja käyttää asioiden tekemiseen aikaa ja tehdä ne hyvin.”

”Päällimmäisenä opin vastuuta ja aikataulujen noudattamista. Opin pitämään vastuuta omista työtehtävistäni, joita minulle annettiin.”

”Opin asiakaspalvelua, vastuuta, työelämää sekä kokousten pitämistä. Vastuusta opin, että jos ei hoida hommia, niin sillä on seuraamukset.”

”Opin, että työnteko voi olla hauskaakin, ja ettei vastuu ole kamala asia. Opin myös, että muut eivät ole sen huonompia kuin minä – voin siis huoletta jakaa vastuuta.”

Kolmas selkeästi vastauksista esiin noussut oppi oli raha ja sen arvon laajempi käsitys. Oppilaat eivät olleet aiemmin juurikaan syventyneet miettimään sitä, mistä raha omaan perheeseen tulee ja mitä rahan saaminen vaatii. Oppilaat ovat omassa elämässään voineet kuluttaa huoletta samaansa rahaa ajattelematta laajemmin rahan arvoa ja merkityssuhteita rahaan liittyen. Oppilaiden vastaukset antoivat kuitenkin vahvan kuvan siitä, että moni oppilas oli Yrityskylä-päivän jälkeen ajatellut rahaa uudesta näkökulmasta ja usean oppilaan suhtautuminen rahaan oli merkittävästi muuttunut.

”Opin sen, että työ ei ole helppoa, rahan käyttöä pitää miettiä ja laskut pitää maksaa. Pitää myös oikeasti miettiä mihin palkkansa käyttää, esim. ei hassaa sitä heti karkkeihin jos haluaa jotain järkevää.”

”Opin ettei raha kasva puussa ja millaista on työelämä. Rahaa saa vain työtä tekemällä. Kun työtä on jo oppinut aikaisemmin, niin siitä on apua myöhemmin elämässä.”

”Työ voi olla kivaa ja raha ei ole roskaa. Voit miettiä mitä oikein ostat kaupasta. Luulin, että töihin meneminen on sama kuin kokeeseen lukeminen joka päivä, mutta se oli kivaa.”

Rahan syvällisemmän tarkastelun myötä muutamalla oppilaalla myös suhtautuminen omiin työssäkäyviin vanhempiin koki muutoksen. Muutama oppilas koki myös erittäin monitahoisen oppimiskokemuksen, jossa yhdistyy useampi elementti tämän kappaleen opillinen pääteema. Tämä käy selville jälkimmäisessä näistä kahdesta vastauksesta:

”Opin kunnioittamaan töistä tulevia vanhempiani ja huolehtimaan asioista.”

”Opin vastuuta, virheiden korjaamista, yhdessä toimimista ja aikataulusta kiinni pitämistä. Opimme, miten saada muidenkin mielipiteitä esille ja käytettäviksi. Otimme vastuuta ja onnistuimme hyvin. Otimme vastuuta yrityksestä ja sen toiminnasta.”

Ainoastaan kaksi oppilasta viidestäkymmenestä oli sitä mieltä, etteivät oppineet koko Yrityskylä-projektin aikana mitään uutta. Haastattelujoukon huomioon ottaen nämä vastaukset voidaan tulkita eräänlaisiksi protestiääniksi. Yksi oppilas ei muistanut, että oppiko hän mitään uutta projektin aikana.

7 YRITTÄJYYSKASVATUKSELLE ON TILAUSTA ALAKOULUISSA

Yrittäjyyskasvatus on kuulunut perusopetukseen varsin lyhyen aikaa. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa se esiintyy ensimmäisen kerran vuonna 1994. (Lehtonen & Vertanen 2006, 175.) Uusien opetussuunnitelman perusteiden mukaan yrittäjyys tulisi integroida eri oppiaineisiin ja koulun kulttuuriin, minkä seurauksena yrittäjyyskasvatusta on pyritty juurruttamaan suomalaiseen koulumaailmaan jo 1900-luvun lopulta lähtien. Uudet opetussuunnitelmat määrittävät, että yrittäjyyskasvatus tulisi sisällyttää koulun kaikkeen toimintaan, eri oppiaineisiin, koulun erillisprojekteihin tai vaikkapa TET-harjoittelun tyyppisiin erillisiin koulun toimintoihin. (Heinonen ym. 2011, 11–13; Ristimäki 2004, 25–27.)

Yrittäjyyskasvatus mielletään liian usein sellaiseksi koulutustoiminnaksi, jolla pyritään ensisijaisesti uusien yritysten perustamiseen. Yrittäjyyskasvatus tulisi pikemminkin nähdä pyrkimyksenä tehdä oppimisen ja sitä tukevan koulutuksen avulla yrittäjämäisestä elämänotteesta osa ihmisen toimintaa. Sen seurauksena syntyy pitkässä juoksussa myös uusia yrityksiä. Samalla jo toimivat yritykset ja muut työyhteisöt uudistuvat ja kehittyvät innovatiivisemmiksi ja laadukkaammiksi, jopa tuottavammiksikin. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 14–16.)

Osa tämän päivän päättäjistä tunnustaa jo yrittäjyyden – tai ainakin yritysten – merkityksen kansantalouden ja hyvinvointiyhteiskunnan säilymisen kannalta. Hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelman tavoitteena on luoda toimintapuitteet, jotka edesauttavat yritysten perustamista, kasvua ja kansainvälistymistä. Tarkoituksena on taata yrityksille vakaa toimintaympäristö. Suomalaisten valmiutta ryhtyä yrittäjiksi kannustetaan yrittäjyyskasvatuksen ja –koulutuksen avulla sekä vahvistamalla liiketoimintaosaamista. (Römer-Paakkanen 2006, 189–191.)

Luukkainen ja Wuorinen (2002) ovat yksilöineen yrityskasvatuksen sisältöjä eri kouluasteilla. Alakoulun oppisisällöt pyrkivät vaikuttamaan pääasiassa oppilaiden asenteisiin. Tärkeitä sisältöalueita ovat työ yhteiskunnan toiminnan peruspilarina,

työn ja rahan suhde perheen, kunnan ja peruspalvelujen tasolla, valmiuksien kehittäminen: oma-aloitteisuus, yhteistyökyky, pitkäjänteisyys, kyky ratkaista ongelmia luontevasti, vastuullisuus ja suunnitelmallisuus. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 169–170.)

Yrittäjänä toimiminen edellyttää yrittäjäksi kasvamista ja ainakin jonkinasteista identifioitumista yrittäjäksi. Keskeistä on, että yksilö pitää yrittäjyyttä luonnollisena osana elämäänsä ja kykenee näkemään itsensä yrittäjänä. (Heinonen ym. 2011, 13–14.) Tähän haasteeseen koulun yrittäjyyskasvatus erilaisine projekteineen, kuten Yrityskylä-projekti alakoululaisille, pyrkii vastaamaan 2010-luvun Suomessa.

7.1 Oppilaiden mielestä yrittäjyyskasvatus kuuluu alakouluun

Peräti 87,5% haastatelluista 6.-luokkalaisista oli sitä mieltä, että yrittäjyyskasvatus soveltuu hyvin alakoulun opetussuunnitelmaan. Moni ilmoitti oppisisältöjen olleen hankalia ja vieraita heidän iässään oleville lapsille, mutta samaan hengenvetoon valtaosa oppilaista mielsi aiheet mielenkiintoisiksi ja haasteellisiksi. Oppimateriaalien selkeys ja yksinkertaistetut oppitunnit lisäsivät oppilaiden ymmärtämistä ja motivoitumista yrittäjyyskasvatuksen oppitunteihin ja lopuksi Yrityskylä-päivään. Osa oppilaista kertoi Yrityskylän tuoneen mielekästä vaihtelua koulun normaaliin arkeen, mikä osaltaan vaikutti positiivisiin oppimiskokemuksiin projektin aikana.

”Yrittäjyyskasvatus on juuri sopivan haastava ja kiinnostusta herättävä kuudesluokkalaisille.”

”Sopii, koska asioita ei opeteta monimutkaisesti ja ne on helppo oppia.”

”Mielestäni sopii. Esimerkiksi minä en tiennyt yhtään mitään yrittäjyydestä, mutta nyt tiedän siitä vaikka mitä! Uskon, että monelle muullekin se oli opettava kokemus, mutta myös hauska!”

”Yrityskylä toi alakouluun mielestäni sopivasti lisää yrittäjyyskasvatusta ja vähän muutenkin kivaa vaihtelua.”

Kuitenkin myös 12,5% totesi yrittäjyyskasvatuksen sopimattomaksi alakoulun arkeen. Moni kielteisen kannan antanut oppilas kertoi oppineensa paljon uutta, mutta ajankohdan olevan väärä tämän kaltaiselle opetukselle. Pääasiassa yrittäjyyskasvatuksen nähtiin soveltuvan paremmin vasta yläkoulun opetussuunnitelmaan, koska yläkoulussa oppilaat menevät Tet-jaksolle (työelämään tutustuminen), minkä lisäksi moni yläkoululainen menee kesäisin kesätöihin.. Kaksi oppilaista mainitsi myös, että oikea työelämä sijaitsee niin kaukana tulevaisuudessa, että työelämän opiskelu alakouluikäisenä on lähinnä ajanhukkaa.

”Se oli ihan kivaa, mutta sopisi ehkä paremmin 7.- tai 8.-luokkalaisille, koska piti maksaa laskuja ja huolehtia, että asiakkaat saavat palvelua ja se sopisi paremmin 7.-8.-luokkalaisille koska heillä on TET (työelämään tutustuminen) pian.”

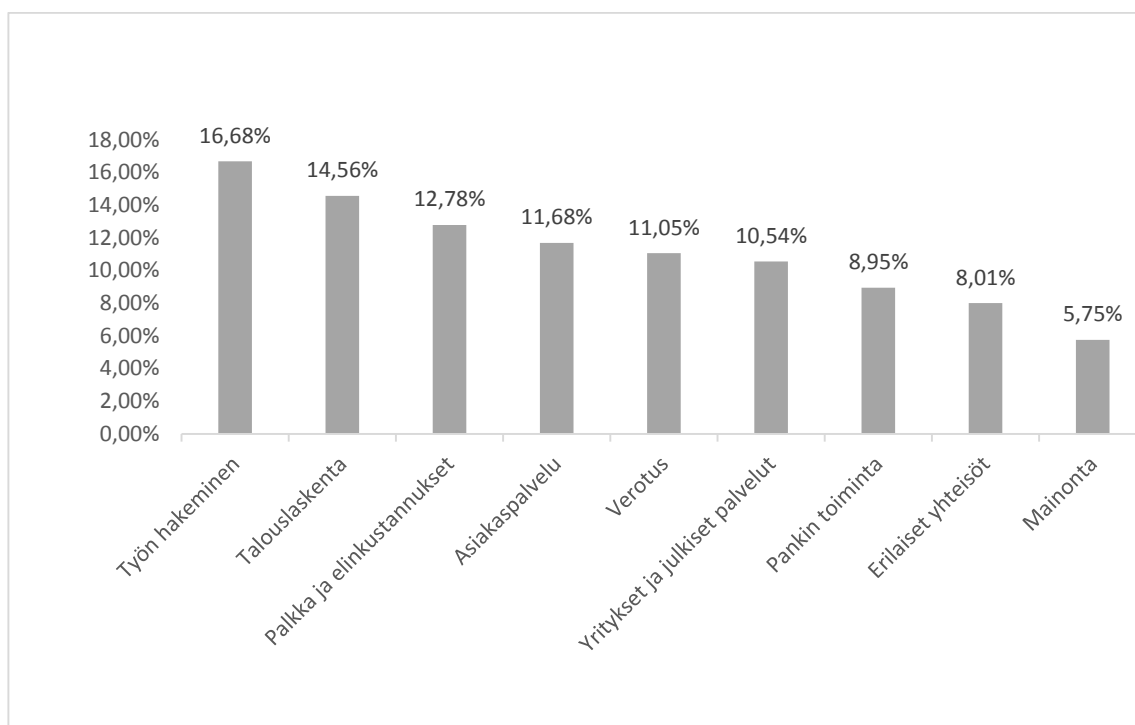
”Ei ehkä sovi, sillä alakoulun oppilaat ovat vielä aika nuoria ja aikuisuus sekä työt ovat vielä kaukana tulevaisuudessa.”

Vastauksista nousi esiin myös tietynlaista hämmennystä, mille peruskoulun luokka-asteelle yrittäjyyskasvatus parhaiten soveltuisi.

”Sopii, koska pienemmät riehuisi ja yläkoululaisilla kaikilla ei olisi intoa tähän edes. Mutta Yrityskylä-tunnit sopisi jo 5.-8.-luokkalaisille. Yläkoulun viimeisellä se ei olisi aina tarpeellista ja 1.-4.-luokkalaiset eivät ymmärtäisi kaikkea.”

7.2 Työhaun osaaminen nousi tärkeimmäksi taidoksi

Haastattelu sisälsi osion, jossa oppilaiden tuli kategorisoida Yrityskylän yhdeksän oppisisältöä tärkeysjärjestykseen. Alla oleva kaavio esittää vastausten jakautumisen:

Kaavio 1 Yrityskylän oppisisältöjen tärkeys oppilaiden mielestä

Ylivoimaisesti tärkeimmäksi oppisisällöksi oppilaat nostivat työn hakemisen, joka keräsi 16,68% kaikista äänistä. Tulokseen vaikutti varmasti se, että pidimme koululla aitoa työhaastattelutilannetta simuloivat työhaastattelut, joissa koulumme resurssiopettaja haastatteli jokaisen 6.-luokkalaisen oppilaan ennen ammattien valintapäätöksiä. Pääsääntöinen palaute työhaastattelutilanteista oli positiivista, vaikka moni oppilas kertoi jännittäneensä työhaastattelutilannetta erittäin paljon ennen työhaastattelua ja myös työhaastattelun aikana.

”Työn hakeminen on pääasia ennen mitään muuta!”

”Työn hakeminen on todella oleellinen osa työtä ja se tulee vastaan vielä myöhemminkin elämässä.”

”Työn hakeminen on tärkeää, että saa edes työn. Ja pitää saada palkkaa, jotta voi ostaa ruokaa.”

”Jokainen varmasti hakee kesätöihin yläasteella, joten työn hakeminen on siis tärkeää.”

Toiseksi tärkeimmäksi opiksi 6.-luokkalaiset näkivät talouslaskennan, joka sisälsi muun muassa yrityksen tulojen ja menojen laskentaa ja sitä kautta liikevoiton määrittelyä. Aihealue sivusi myös oman henkilökohtaisen talouden laskentaa ja ylläpitämistä.

”On tärkeää osata laskea voitto, tulot ja menot.”

”Tietää, kuinka paljon menee rahaa ja tietää, kuinka paljon jää voittoa verojen maksamisen jälkeen.”

”Talouslaskennan avulla oppii pitämään yrityksestä huolta.”

”Kaikkien täytyy tietää, ettei eläminen ole halpaa. Ja täytyy tietää palkka-asioista ja muutenkin siitä, että raha ei kasva puussa.”

Tärkeyslistan häntäpäähän jäivät mainonta ja erilaiset yhteisöt. Mainonnan vähäinen suosio oli sinänsä yllättävä tutkimustulos, että oppilaat pitivät mainosten tekemisestä oppitunneilla ennen Yrityskylä-päivää. Tuloksista voi siis tehdä johtopäätöksen, etteivät oppilaat pidä mainontaa kovinkaan merkittävänä asiana yritystoiminnan kannalta. Toiseksi vähiten ääniä sai erilaiset yhteisöt –oppisisältö, joka sisälsi muun muassa oman elämän yhteisöt sekä työyhteisön. Tämäkin tulos yllätti sikäli, että moni oppilas koki työkaverit ja –työpaikan tärkeäksi asiaksi viihtymiseensä Yrityskylässä. Näissä kahdessa sisällössä ei ollut työn hakemisen ja

rahan kaltaista suoraa vaikutusta oppilaan menestymiseen työtehtävässään, joten se saattoi vaikuttaa oppilaiden mielipiteisiin mainonnan ja erilaisten yhteisöjen tärkeyteen työelämässä menestymiseen.

"Yritys pärjää kyllä ilman mainontaa, jos ahkeroidaan yrityksen eteen."

"Jos ei aio perustaa omaa yritystä, kuten hyvin todennäköisesti minä, ei tarvitse tietää mainonnasta."

"Pärjää ilman, että tiedät mitään erilaisista yhteisöistä."

"Erilaiset yhteisöt ovat sellaisia, että niillä ei ole paljon väliä työssä."

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia näkemyksiä peruskoulun 6.-luokkalaisille syntyi yrittäjyyskasvatuksesta Yrityskylä-projektin välityksellä. Lähestyin asiaa sekä liiketalouden että kasvatustieteen näkökulmista, sillä yrittäjyyskasvatuksen laajempi ymmärtäminen vaatii mielestäni näiden molempien tieteenalojen yhtäaikaista tarkastelua. Liiketaloudellinen näkökulma keskittyi kansallisen yrittäjyyden nykytilaan 2010-luvun Suomessa. Kasvatustieteellinen näkökulma pureutui tutkivan oppimisen traditioon, joka soveltuu ideaalisti yrittäjyyskasvatuksen kokemukselliseen opettamiseen peruskoulussa.

Suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa vallitsee tietynlainen yrittäjyyden paradoksi, sillä yleiset yrittämisen puitteet ja infrastruktuuri ovat yritystoiminnan aloittamiselle otolliset. Tekninen osaaminen on Suomessa korkeatasoista ja lisäksi aloittaville yrityksille on tarjolla runsaasti neuvonta- ja rahoituspalveluita. Yrittäjyyden esiinmarssia hidastavat kuitenkin mm. alhainen yrittäjyysmotivaatio, liiketoimintaosaamisen puutteet, pienet kotimarkkinat, yrittäjyyteen ja työllistymiseen liittyvät riskit sekä epäonnistumisen pelko. (vrt. Römer-Paakkanen 2006.) Näihin yrittäjyyttä jarruttaviin tekijöihin ja asenteisiin on Suomen valtiovalta pyrkinyt vaikuttamaan muun muassa sisällyttämällä yrittäjyyskasvatuksen eri koulutusasteiden opetussuunnitelmiin – myös alakoulun opetussuunnitelmaan. Tämä yhdistettynä erilaisiin EU-rahoitteisiin projekteihin, kuten Yrityskylä-projektiin, on lisännyt yrittäjyystietoutta suomalaisten nuorten keskuudessa viime vuosien aikana.

Vaikka yrittäjyyskasvatukseen on sijoitettu rahaa sekä käytännön toimintaa on aktivoitu opetussuunnitelmauudistuksilla ja erilaisilla strategioilla, ei yrittäjyyskasvatuksen toteutus käytännössä ole kulkenut tavoitteidensa suuntaan riittävän systemaattisesti. Tämä on johtanut siihen, että opettajien on ollut haastavaa integroida yrittäjyyskasvatusta osaksi opetustaan. Tämä havainto on vahvistanut sitä näkemystä, että tulevaisuudessa opettajien roolia tulee korostaa

sekä kansainvälisissä että kansallisissa strategioissa. Koulutusuudistusten onnistumisessa onkin päällimmäisenä kyse siitä, kuinka opettaja sisäistää uudistusten sisällöt ja tavoitteet sekä miten hän kykenee viemään ne varsinaiseen opetustyöhönsä. (vrt. Pihkala ym. 2011)

Suomalainen yrittäjyyskasvatus vaatii siis laajaa yhtenäistä kehitystyötä. Ruskovaaran ym. (2011) mukaan yrittäjyyskasvatusta kehittämään tarvitaan tulevaisuudessa seuraavia toimenpidesuorituksia:

- opettajien reflektointi- ja oppimis/opetusprosessia tulee kehittää muun muassa perus- ja täydennyskoulutuksen avulla
- pitää kehittää sellaisia itsearviointivälineitä, jotka vahvistavat opettajien reflektointia
- opettajien roolia sekä opettajien oppimista tulee korostaa opetusta ohjaavissa hallinnollisissa asiakirjoissa
- yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja tulokset tulee sitoa toisiinsa, luoda yrittäjyyskasvatuksesta tavoitteellista ja arvioitavaa toimintaa sekä näin selvittää yrittäjyyskasvatuksenjäsentämistä
- yrittäjyyskasvatus tulee saattaa osaksi oppilaitosten jokapäiväistä toimintaa

Ruskovaara ym. (2011, 234–235.)

Myös Saloviita (2006) korostaa uusien opettajien koulutuksen tärkeää asemaa, kun koulujärjestelmää halutaan kehittää perinteisestä opettajalähtöisestä mallista kohti yhteistoiminnallista oppimista. Opettajankoulutuksen haastava tehtävä on tarjota opiskelijoille uusia, tutkimuspohjaisia koulutyön malleja, jotka auttavat koulujärjestelmää kehittymään entistä paremmaksi vastaamaan nyky-yhteiskunnan haasteisiin. (Saloviita 2006, 157–158.)

Merkittävä osa nykylapsista tulee tulevaisuudessa työskentelemään tietotyöläisinä, joiden työn keskeisiä kohteita ovat tiedon etsiminen, jäsentäminen, välittäminen ja luominen. Tutkiva lähestymistapa omaan työhön lisää ammatillista itsearvostusta ja helpottaa samalla työssä jaksamista. Perusopetuksen on taattava jokaiselle oppilaalle mahdollisuuden oppimiseen, monipuoliseen kasvuun ja terveen

itsetunnon kehittymiseen, jotta oppilas pystyy hankkimaan elämässä tarvitsemiaan tietoja ja taitoja, saada jatko-opintovalmiudet ja aktiivisena kansalaisena kehittää demokraattista yhteiskuntaa. (vrt. Hakkarainen ym. 2005.)

Tämä tutkimus ja Yrityskylä-projekti antoivat selkeitä viitteitä siitä, että 6.-luokkalaiset oppilaat pitävät yrittäjyyskasvatusta alakouluun hyvin soveltuvana ja mielekkäänä oppiaiheena. Tutkimuksen lopuksi oppilaat saivat antaa kouluarvosanan Yrityskylä-projektille, ja vastausten keskiarvoksi muodostui 9-(8,87). Toiminnallinen oppimisympäristö ja –traditio miellettiin siis pääsääntöisesti erittäin mielenkiintoiseksi ja motivoivaksi tavaksi oppia yrittäjyyskasvatusta jo verrattain nuorena iässä. Tämä antaa mielestäni viitteitä siitä, että yrittäjyyskasvatustyö on menossa oikeaan suuntaan huomioon ottaen sen, että tavoitteellinen ja koko maan kattava yrittäjyyskasvatus on Suomessa vielä hyvin alkutekijöissään.

Tulevaisuuden yrittäjyyskasvatuksen suuntaa kehittäessä tulisi kiinnittää huomiota Luukkaisen ja Wuorisen (2002) osuviin sanoihin, jotka peilaavat osittain nykyhetkeä, mutta suuntaavat katseensa myös parempaan huomiseen. He painottavat, ettei yrittäjyyskasvatuksen tulisi olla mikään ”lunnunpönttöprojekti”, jolla yhden jakson aikana kuitataan yrittäjyyskasvatus alakoulun osalta toteutetuksi. Yrittäjyyskasvatuksen tulisi olla koulun normaalia toimintaa, jonka jälkimauksi sinänsä tärkeitä toiminnan piikeistä, projekteista, ei saa jäädä pelkkä rahan ansaitseminen. Yrityskasvatuksen tavoitteena tulee olla itsensä tuntemisen kautta vahvan itsetunnon omaava, yhteistyökykyinen ja toiset huomioiva vastuullinen ihminen. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 202–204.)

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Boud, D. & Feletti G. (toim.) 1999. Ongelmalähtöinen oppiminen – uusi tapa oppia. Helsinki: Hakapaino.

Cohen, E. 2006. Kompleksiopetus. Teoksessa Saloviita, T. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistuva kasvatus. Juva: WS Bookwell Oy, 115-124.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Feasey, R. 2005. Creative Science. Achieving the WOW factor with 5-11 year olds. London: David Fulton Publishers.

Hakkarainen, K., Bollström-Huttunen, M., Pyysalo, R. & Lonka, K. 2005. Tutkiva oppiminen käytännössä – matkaopas opettajille. Porvoo: WS Bookwell OY.

Heinonen, J., Hytti, U. & Tiikkala, A. 2011. Yrittäjämäinen oppiminen: tavoitteita, toimintaa ja tuloksia. Turku: Uniprint.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun käytäntö ja teoria. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Ikonen, R. 2006. Yrittäjyyskasvatus – kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

- Kangasniemi, E. 2000. Perusopetus vaatii erityistä huolenpitoa. Teoksessa Wass, S. (toim.) Onko peruskoulu muuttunut? – peruskoulu 25-vuotta. Saarijärvi: Saarijärven Offset, 68-71.
- Kansikas, J. 2007. Kasva yrittäjyyteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kyrö, P. & Ripatti, A. 2006. Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Laine, T. 2010. Oikeus oppimiseen ja oppimisen tukemiseen kuuluu kaikille oppilaille. Teoksessa Laine, T. & Tammi, T. (toim.) Tutki, kehitä, kokeile. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu, 17-29.
- Lehtonen, H. & Lehtonen, H. 2011. Rikastavat oppimisympäristöt yrittäjyyskasvatuksessa. Teoksessa Heinonen, J., Hytti, U. & Tiikkala, A. (toim.) Yrittäjämäinen oppiminen: tavoitteita, toimintaa ja tuloksia. Turku: Uniprint, 199-213.
- Lehtonen, H. & Vertanen, I. 2006. Sytyke ehkäisemään koulutuksellista syrjäytymistä. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 172-180.
- Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsenne – Kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt – johdatus oppimisympäristöajatteluun. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 79-148.

Oliver, A. 2006. Creative Teaching: Science in the Early Years and Primary Classroom. Great Britain: David Fulton Publishers.

Opetusministeriö 2009. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009b. Helsinki: Yliopistopaino.

Paajanen, P. 2001. Yrittäjyyskasvattaja. Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemykset itsestään ja työstään yrittäjyyskasvattajana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kirjasto.

Pihkala, T., Ruskovaara, E., Seikkula-Leino, J. & Pihkala, J. 2011. Yrittäjyyskasvatus monikerroksisena ilmiönä – kohti yrittäjyyskasvatuksen ohjausjärjestelmää. Teoksessa Heinonen, J., Hytti, U. & Tiikkala, A. (toim.) Yrittäjämäinen oppiminen: tavoitteita, toimintaa ja tuloksia. Turku: Uniprint, 20-37.

POPS 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Ranne, K. 2009. Ryhmät, ryhmädynamiikka ja tutkivan oppimisen prosessin johtaminen. Teoksessa Heinilä, H., Kalli, P. & Ranne, K. (toim.) Tutkiva oppiminen ja pedagoginen asiantuntijuus. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 42-60.

Rasinkangas, A. 2004. Matka ongelmalähtöiseen oppimiskulttuuriin. Saarijärvi: Offset Oy.

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Hamina: Oy Kotkan Kirjapaino Ab.

Rouhelo, A. 2001. Akateemisten työllistyminen, tulevaisuuden muutosalueet ja piilevät työmarkkinat. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos ja Turun yliopiston täydennyskoulutuslaitos.

- Ruskovaara, E., Rytkölä, T., Seikkula-Leino, J., Ikävalko, M. & Mattila, J. 2011. Opettajien toteuttama yrittäjyyskasvatus ja reflektoinnin merkitys. Teoksessa Heinonen, J., Hytti, U. & Tiikkala, A. (toim.) Yrittäjämäinen oppiminen: tavoitteita, toimintaa ja tuloksia. Turku: Uniprint, 214-237.
- Römer-Paakkanen, T. 2006. Opettajien yrittäjyyden jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 184-206.
- Saloviita, T. 2006. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistuva kasvatus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Seikkula-Leino, J. 2007. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28. Helsinki: Yliopistopaino.
- Tenhunen, A., Siltala, R. & Keskinen, S. 2009. Innovatiivisuuden käsite kansainvälisessä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa ja suomalaisten opetusalan asiantuntijoiden käsityksissä. Teoksessa Heinilä, H., Kalli, P. & Ranne, K. (toim.) Tutkiva oppiminen ja pedagoginen asiantuntijuus. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 17-31.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Utriainen, V. 2006. Kuntaliitto yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen tukena. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 208- 232.
- Uusikylä, K. & Atjonen P. 2005. Didaktiikan perusteet. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Uusikylä, K. & Piirto, J. 1999. Luovuus – Taito löytää, rohkeus toteuttaa. Juva: WSOY.

Vahtera, P. 2011. Yrittäminen on kaunein tapa ottaa vastuu omasta elämästä – yrittäjänä Suomessa. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. 2003. Opettajan vaiettu valta. Tampere: Vastapaino.

Yrityskylän kotisivut. Viitattu 23.2.2015 <http://www.yrityskylä.fi>

Yrjönsuuri, R. & Yrjönsuuri, Y. 2003. Opiskelu Oppiminen Osaaminen. Hamina: Oy Kotkan Kirjapaino

LIITTEET

Liite 1: Haastattelulomake

Yrityskylä-haastattelu

Yrityskylä-projektissa oli keskeisessä roolissa yrittäjäyyskasvatus. Mitä mieltä olet yrittäjäyyskasvatuksesta alakoulussa? Sopiiko se alakoulun opetukseen? Perustele!

Luettele, mitä uusia asioita opit Yrityskylä-projektin aikana?

→ Valitse edellä listaamistasi asioista kaksi mielestäsi tärkeintä, ja kerro tarkemmin mitä asioita opit niistä.

Mikä oli mukavinta yrityskylä-projektin aikana? Miksi?

→ Entä ikävintä? Miksi?

Minkä koulun eri oppiaineiden tietoja ja taitoja tarvitsit Yrityskylä-projektin aikana?

Mitkä olivat vahvuuksiasi toimiessasi Yrityskylä-päivänä työntekijänä?

➔ Missä asioissa sinulla oli vielä parantamisen varaa?

Mitä muuttaisit Yrityskylä-projektissa – parannusideoita koulussa tapahtuvaan opetukseen ja Yrityskylä-päivään?

Aseta tunneilla ennen Yrityskylä-päivää käydyt sisällöt mielestäsi tärkeysjärjestykseen (numero 1 tärkein – numero 9 vähiten tärkeä):

- ___ Yritykset ja julkiset palvelut,
- ___ Työn hakeminen (työhakemus ja työhaastattelu),
- ___ Erilaiset yhteisöt (oman elämän yhteisöt, työyhteisö),
- ___ Verotus,
- ___ Pankin toiminta,
- ___ Palkka ja elinkustannukset,
- ___ Talouslaskenta (Tulot-menot=voitto),
- ___ Mainonta,
- ___ Asiakaspalvelu

➔ Perustele, miksi valitsemasi 1 ja 2 olivat mielestäsi tärkeimmät asiat

➔ Perustele, miksi valitsemasi 8 ja 9 olivat mielestäsi vähiten tärkeimmät asiat

Kouluarvosanasi Yrityskylä-projektille (saa olla myös esim. 8+ tai 9½): ____

Haluatko sanoa vielä jotain mitä ei kysytty?